

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Ühiskonnateaduste instituut
Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni eriala

Martin Johannes Teder

Ajakirjanike rollide esinemine eesti uudistekstides

Bakalaureusetöö

Juhendajad: Marju Himma-Kadakas, PhD

Mai Beilmann, PhD

Tartu 2021

SISUKORD

SISSEJUHATUS	3
1. TEOREETILISED LÄHTEKOHAD	5
1.1 AJAKIRJANDUSE ROLLID JA FUNKTSIOONID	5
1.2 AJAKIRJANIKE AMETIALASED ROLLIUURINGUD	7
1.2.1 Ajakirjanike ametialaste rollide käsitlused ja kolm ajakirjanduse rollitäitmise dimensiooni	7
1.3 AJAKIRJANIKE ROLLITÄITMISE UURINGUD TEISTES MAADES	13
1.4 UURIMISKÜSIMUSED	16
2. MEETOD JA VALIM	17
2.1 VALIM JA ANDMED	17
2.2 ANDMETE ANALÜÜS	22
3. TULEMUSED	24
3.1 AJAKIRJANIKE ROLLIDE ESINEMINE UUDISTEKSTIDES	24
3.1.1 Sekkija rolli esinemine uudistekstides	25
3.1.2 Valvekoera rolli esinemine uudistekstides	26
3.1.3 Lojaalse vahendaja roll esinemine uudistekstides	28
3.1.4 Teenindaja rolli esinemine uudistekstides	29
3.1.5 Infomeelelahutuse rolli esinemine uudistekstides	30
3.1.6 Kodanikkonna ajakirjanduse rolli esinemine uudistekstides	31
3.2 AJAKIRJANIKE ROLLIDE ESINEMINE PLATVORMITI	32
3.2.1 Ajakirjanike rollide esinemine paberväljaannetes	32
3.2.2 Ajakirjanike rollide esinemine televisioonis	33
3.2.3 Ajakirjanike rollide esinemine raadios	35
3.2.4 Ajakirjanike rollide esinemine veebiväljaannetes	36
4. JÄRELDUSED JA DISKUSSIOON	37
KOKKUVÕTE	42
SUMMARY	43
KASUTATUD KIRJANDUS	44

SISSEJUHATUS

Meediaasjatundja Tiit Hennoste arutles 2009. aastal ajakirjas Vikerkaar meedia käekäigu üle. „Üks pool vahendab tegelikkust kui faktide kogumit, teine pool aga konstrueerib tegelikkust kui suhete võrku,“ kirjutas Hennoste (2009). Ta väitis, et meedial on kaks peamist rolli: faktivahendaja ja konstrueerija. Lisaks tõi Hennoste (2009) esile erinevaid ajakirjanduse rolle ja funktsioone ning ajakirjaniku rolle. Hennoste (2009) tekstis pole eristatud, mis on ajakirjanduse kui institutsiooni rollid ja funktsioonid ning mis on ajakirjaniku omad. „Nii on üha enam kadunud piir kollase ja valge vahel ning koos sellega on eesti valge meedia mäginud üha enam maha ka oma valvekoera rolli, autoriteeti ja usaldust,“ kirjutas ta. Hennoste (2009) vastandas meelelahutuse ning valvekoera rolle, mis pole tegelikult uuringute järgi vastandlikud rollid (Mellado ja Van Dalen, 2014; Mellado 2015; Mellado, Humanes ja Márquez-Ramírez, 2018). Artiklis on palju juttu ajakirjanduse sisulistest puudujääkidest, kuid on juttu ka ajakirjandusliku rolli kadumisest, mis ei toetu mingile uurimuslikule põhjendusele, vaid lihtsalt kõhutundele.

Ajakirjandusõppejõud ja Postimehe ajakirjanik Priit Pullerits väitis 2020. aasta kevadel Vikerraadios, et klassikaline puhas uudis on hakanud Eesti ajakirjandusest kaduma ja seda on hakanud asendama nõukogulike sugemetega artikkel, kus vasakpoolsete ajakirjanike isiklikud arvamused ja hoiakud läbi kumavad (Pullerits: suurem osa..., 2020). Mellado (2014) järgi kritiseeris Pullerits oma väidetega sekkuja rolli. Pullerits (2020) väitis ka, et mingi ajakirjanduslik roll on Eestis kadumas, kuid ta ei toonud välja ühtegi uurimust, mis seda kinnitaks.

Sotsiaalteadlane ja kommunikatsiooniõppejõud Marju Lauristin väitis 2010. aastal Äripäevale, et ajakirjandus täidab Eestis valvekoera rolli. „Ta võttis lahti tänase Päevalehe ja näitas, et peaaegu kõigi lugude puhul on ajakirjanikud teinud tööd, mitte pole piirdunud ette söödud teemadega,“ kirjutas ajaleht (Krjutškova, 2010). Lauristin rääkis korraga ajakirjanduse kui institutsiooni valvekoera rollist ning ajakirjaniku valvekoera rollist.

On näha, et meediakriitikud ei tugine ajakirjandust ja ajakirjanikke analüüsid tavapäraselt teaduslikele uurimustele, vaid teevad seda oma nägemuse järgi. Samuti aetakse segi ajakirjanduse ja ajakirjanike rolle või ei eristata neid üksteisest. Ametialaste rollide uurimine ajakirjanduses on

ajakirjanduse uurijate seas üks populaarsemaid suundasid (Hanitzsch 2011, Mellado ja Van Dalen 2014, Mellado 2015, Humanes ja Roses 2018). Eestis on ajakirjanduslikke rolle uuritud World of Journalism uuringus, kus seda tehti intervjuuerides ajakirjanikke (Harro-Loit ja Lauk, 2016).

Osalen Journalistic Role Performances (JRP) uuringu Eesti uurimisrühmas, mida juhib selle töö juhendaja Marju Himma-Kadakas. JRP uuringus kasutatakse ajakirjanike ametialaste rollide uurimiseks uudistekstide kontentanalüüsi ning ajakirjanike ankeetküsitlust (Mellado, 2015). Eestis pole varem ajakirjanike rolle uudistekstide põhjal uuritud. Selline analüüs annab aga selgust meediakriitikute väidetele, kas valvekoera roll on Eestis kadunud või mitte ning kas fakt on uudistekstides arvamusega segunenud.

JRP uuringu eesmärk on analüüsida, kuidas ajakirjanduslikud rollitäitmise dimensioonid materialiseeruvad uudistes, võttes arvesse erinevaid organisatsioonilisi, institutsioonilisi ja sotsiaalseid olusid (Journalistic..., i.a). Samuti on uuringu eesmärk kaardistada normatiivsete ootuste ja praktika lahknevust ajakirjanduslike rollide täitmise osas (Journalistic..., i.a).

Bakalaureusetöö eesmärk on anda ülevaade ajakirjanike rollide esinemisest eesti uudistekstides. Selleks püstitasin järgmised uurimisküsimused:

- 1) Millised ajakirjanike rollid ja millisel viisil need esinevad eesti uudistekstides?
- 2) Kuidas erineb ajakirjanike rollide esinemine platvormiti?

Töö koosneb neljast osast. Teoreetilises osas annan ülevaate teoreetilistest lähenemistest ja empiirilistest uuringutest, mis käsitlevad ajakirjanduse rolle ja funktsioone, ajakirjanike ametialaseid rolle ning ajakirjanike ametialaste rollide uurimist erinevates riikides. Meetodi ja valimi peatükis annan ülevaate uurimismeetodist ja valimist. Järgmises peatükis toon välja uurimistulemused. Töö viimases osas toon välja tulemuste järeldused. Töö on oluline, sest ametialaseid rolle pole eesti uudistekstides varem uuritud.

1. TEOREETILISED LÄHTEKOHAD

Siinses peatükis annan ülevaate ajakirjanduse kui institutsiooni rollidest ning seejärel täpsemalt ajakirjanduslikest rollidest ja nende uuringutest.

1.1 Ajakirjanduse rollid ja funktsioonid

Ajalooliselt on ajakirjandusel olnud erinevates riikides ja ühiskondades erinev roll. Pole olemas ühtset ajakirjandust, sest riigid ja riigikorrad on erinevad. Ka ajakirjanikel endil on erinevates riikides erinevad rollid ja funktsioonid. Näiteks Hanitzsch (2011) uuringu järgi on üle poole Saksamaa ajakirjanikest valitsust ja võimulolijaid kritiseerivas rollis, kuid Hiinas on ajakirjanikud suures osas riigivõimu partnerid ning kriitikud praktiliselt puuduvad.

Demokraatlikes riikides on jõutud teatud ühtsete ideaalideni, missugune peaks ajakirjandus olema. Ajakirjandus on kaasaegsetest sündmustest, inimestest ja avaliku huvi asjaoludest ülestähenduste loomine ja avaldamine, toetudes selles usaldusväärsetelt allikatelt saadud infole (McQuail, 2013).

McQuaili (2013: 20) järgi on demokraatlikus riigis ajakirjanduse roll olla informatsiooni vahendaja, arvamuste kujundaja ning lüli kodanike ja valitsuse vahel. McQuaili (2000: 144) järgi on ajakirjanduse peamised funktsioonid:

- 1) jälgida pidevalt sündmusi, ideid ja avaliku elu tegelasi, et avalikkus oleks informeeritud;
- 2) pakkuda sõltumatut ja põhjalikku kriitikat ühiskonna ja selle institutsioonide kohta;
- 3) julgustada eneseväljendust ja sotsiaalselt osalust, pakkuda selleks vahendeid võimalikult paljudele;
- 4) osaleda ühiste arusaamade ja identiteedi kujunemises, tugevdada sotsiaalset sidusust.

(McQuaili, 2000: 144)

Kõikidelt väljaannetelt ega meediakanalitelt ei saa oodata, et nad ülaltoodu järgi tegutseksid, nagu väitis ka McQuail (2000).

Kovach ja Rosenstiel (2014: 23-24) tõid välja kümme põhimõtet, mille järgi peaks ajakirjandus demokraatlikus riigis tegutsema: ajakirjandus vastutab tõese informatsiooni eest; ajakirjandus ja väljaanne on esmalt ühiskonna jaoks; ajakirjanik peab jääma kajastatavast sõltumatuks; ajakirjanduse olemus on kontrollida informatsiooni õigsust; ajakirjandus peab pidevat järelevalvet võimalolijate üle; ajakirjandus peab pakkuma avalikkusele platvormi; ajakirjandus peab tegema tähtsa väljapaistvaks; ajakirjandus peab esitlema uudiseid terviklikul ja proportsionaalsel viisil; ajakirjanikel on kohustus kuulata oma südametunnistust; ka ühiskonnal ja kodanikel on kohustused ajakirjanduse ees – eriti siis, kui kodanikust saab ajakirjandusliku sisu tegija. Seega demokraatlikes riikides kehtivad ajakirjanduse ja ajakirjanike suhtes teatud ootused, mida ühiskond ajakirjanduselt tahab, et täidetaks.

Kovachi ja Rosenstieli (2014: 31) järgi on ajakirjanduse peamine funktsioon jagada kodanikele vajalikku informatsiooni, et nad saaksid olla vabad ja iseseisvad. Nad väidavad, et ajakirjandus aitab seeläbi iseloomustada erinevaid kogukondasid, luua inimeste seas ühist keelt ja reaalsust: „Ajakirjandus aitab selgitada välja kogukonna eesmärgid, kangelased ja pahalased.“ (Kovach ja Rosenstiel, 2014: 31). Kovachi ja Rosenstieli järgi saab öelda, et ajakirjandus peegeldab, milline on ühiskond.

Väravavahi teooriat (*gatekeeping*) on kasutanud kommunikatsiooniteadlased järjepidevalt alates 1950ndatest ajakirjanduse ja uudiste uurimiseks (Wahl-Jorgensen ja Hanitzsch, 2009: 73). Shoemakeri ja Vosi (2009: 1) järgi otsustab väravavaht, mis informatsioon jõuab avalikkuse ette ja mis mitte.

Kovachi ja Rosenstieli (2014: 39) järgi ei ole ajakirjandus tänapäeval enam väravavahi rollis ehk ajakirjandus üksi ei otsusta enam, mida avalikkus teadma peaks ja mida mitte. Seda seetõttu, et informatsioon on nüüdseks niivõrd vaba ja kõigile kättesaadav (Kovach ja Rosenstiel (2014: 39). Kui Postimees või Eesti Päevaleht otsustavad teatud informatsiooni mitte avaldada, siis keegi teeb seda ikka sotsiaalmeedias, blogis või kuskil mujal. Interneti ja informatsiooni laialdase kättesaadavuse ning teabe väga lihtsa levitamise võimaluse tõttu väidavad Kovach ja Rosenstiel (2014: 39-40), et ajakirjanduse kui vahendaja ja kontrollija roll on tänapäeval palju nõrgem ja väiksem kui varem.

1.2 Ajakirjanike ametialased rolliuuringud

Ajakirjanike rollikontseptsiooni ja rollitaju on uuritud pikalt, kuid varasemates uuringutes pole uuritud, kuidas rollid materialiseeruvad uudistekstides (Janowitz, 1975; Johnstone, Slawski ja Bowman, 1972; Weaver ja Wilhoit, 1986). Viimase aastakümne uuringud on välja toonud, et ajakirjanike rolli tajul ning päris töödel on suur vahe (Mellado ja Van Dalen, 2014). Journalistic Role Performances (JRP) uuringu tegijad leiavad, et on tähtis uurida, kas ajakirjanik täidab enda tajutud rolli, sest uuringud on näidanud, et ajakirjanike rollitaju ei peegeldu alati nende töödes (Mellado ja Van Dalen, 2014; Reamy, Beck ja Hellmueller, 2019). Ajakirjanike rollitäitmise uurimise mõte on aru saada, kuidas ajakirjanduse rollide ideaalid toimivad tegelikkuses (Mellado 2014).

Tandoc Jr. ja Duffy (2016) järgi on ajakirjanike ametialaste rollide uurimine maailmas kasvamas. Nende järgi on ajakirjanduslike rollide uurimine jagunenud kolmeks: ajakirjanduslik rollikäsitus, ajakirjanike rollitäitmise hindamine ning rolli täitmise ja rollitaju vahe uurimine. Mellado jt (2017) leidsid, et ajakirjanike ametialased rolliuuringud saab jagada nelja kategooriasse: rollikontseptsioon, rollitaju, tajutud rolli täitmine indiviidi tasandil ning rollitäitmine kollektiivi tasandil. JRP uuring tegelebki viimasega ehk rollitäitmise uurimisega toimetuse tasandil (Mellado, 2019).

1.2.1 Ajakirjanike ametialaste rollide käsitlused ja kolm ajakirjanduse rollitäitmise dimensiooni

Ajakirjanike rolle vaadatakse tänapäeval palju mitmekülgsemalt kui siis, kui neid alles uurima hakati. Ajakirjanike ametialaseid rolle uuris esimeste seas Cohen (1963), kes eristas kahte rolli: neutraalne ajakirjanik ja ajakirjanik kui osaleja. Neutraalne ajakirjanik on Coheni järgi vahendaja, kes teavitab rahvast võimul oleva antud infost ning protsessidest. Vahendaja on Coheni sõnul lüli avalikkuse ja võimu vahel. McQuail (2000: 227) tõlgendas Coheni neutraalselt ajakirjanikku kui valitsuse tööriista. Teises Coheni (1963) kirjeldatud rollis ehk osaleja rollis jagab ajakirjanik oma arvamust, analüüsib, on valitsuse tegemiste suhtes kriitiline ning loob diskussiooni.

Janowitz (1975) esitas kaks ideaali või mudelit ajakirjaniku rollist. Esimene oli väravavahi roll, milles ajakirjanik rõhub objektiivsusele, lahutades arvamuse faktidest, ning advokaadi roll, milles ajakirjanik on kui rahva kaitsja ning tema eesmärk on olla auditooriumi poolel.

Weaver ja Wilhoit (1986) esitasid varasema aktiivse ja passiivse või neutraalse ja osaleva ajakirjaniku rolli juurde vastase rolli. Nad eristasid kolme rolli: mõtestaja (*interpreter*), levitaja (*disseminator*) ja vastane (*adversarial*) (Weaver ja Wilhoit, 1986, viidatud McQuail, 2000: 228 kaudu). Mõtestaja roll oli sarnane Coheni (1963) osaleja rollile. Rolli olemus on „keerukate küsimuste analüüsimine ja interpreteerimine, valitsuse väidete uurimine ja rahvusliku poliitika arutamine“ (Weaver ja Wilhoit, 1986, viidatud McQuail, 2000: 228 kaudu). Levitaja rollis tuleb ajakirjanikul informatsioon kiiresti avalikuks teha ja hoiduda lugudest, kus ei ole kindlaid fakte (Weaver ja Wilhoit, 1986, viidatud McQuail, 2000: 228 kaudu). Vastase rollis on ajakirjanik valitsuse ja äri vastu, olles nende tegemistes koguaeg kahtlustav (Weaver, Willnat ja Wilhoit, 2019).

Hanitzsch (2011) pakkus nelja erinevat ajakirjanike rolli, mis on „erinevad grupid ajakirjanikest, kes jagavad sarnaseid arusaamasid ajakirjanduse sotsiaalsetest funktsioonidest.“ Need rollid on järgmised:

- 1) Populistlik levitaja (*populist disseminator*) – selles rollis on ajakirjanikud auditooriumi kesksed ning keskenduvad lugudele, mis huvitavad laiemat ringkonda. Samuti ei võta selles rollis ajakirjanikud aktiivset või osaleja rolli;
- 2) Eemaldunud valvekoer (*detached watchdog*) – selle rolli ajakirjanikud näevad ennast eliidi või võimulolijate valvekoerana ning rolli esineb kõige rohkem lääneriikides. Eemaldunud valvekoera rolli ajakirjanikud sekkuvad vähem kui teiste rollide ajakirjanikud. Nad on pigem vaatlejad ning keskenduvad lugudele, mis on skeptilised riigi ja eliidi suhtes. Samuti kirjutavad nad poliitilistel teemadel, mis aitab auditooriumil teha teadlikke otsuseid, olles samas võimalikult objektiivsed;
- 3) Kriitiline võtmeisik (*critical change agent*) – selles rollis ajakirjanikud on sarnased eemaldunud valvekoera rollile, kuid on rohkem sekkuja rollis. Selles rollis ajakirjanikud rõhuvad sotsiaalsetele muutustele, mõjutavad avalikku arvamust ning poliitilist agendat. Hanitzchi uuringus leidis selliseid ajakirjanikke kõige rohkem Türgis ja Egiptuses;

- 4) Oportunistlik juhendaja (*opportunist facilitator*) – selles rollis ajakirjanikud näevad ennast võimalolijate partnerite või toetajatena. Mõne riigis on see väikese ajakirjandusvabaduse tõttu, osades riikides seetõttu, et nende riigis oli veel hiljuti autoritaarne võim, mistõttu oli meedia ja võim väga tihedalt seotud. Seda rolli esines Hanitzschi uuringu põhjal kõige rohkem arengumaades ning üleminekumaades nagu Tšiili, Hiina, Indoneesia, Venemaa ja Uganda.
(Hanitzsch, 2011)

Tänapäeva ajakirjaniku peamine ülesanne on kontrollida, mis informatsioon on usaldusväärne, ning seada see ritta nii, et inimesed saaksid sellest mõjusalt aru (Kovach ja Rosenstiel, 2014: 39). Kovach ja Rosenstiel (2014: 41-42) töid välja neli ajakirjaniku rolli:

- 1) Tänapäeva ajakirjaniku üks peamiseid ülesandeid, nagu ka varem, on informatsiooni kontrollimine ja usaldusväärseks tegemine. Seda rolli nimetavad Kovach ja Rosenstiel autentijaks (*authenticator*). Kuid see roll on tänapäeval veel tähtsam, sest informatsioon hakkab levima juba enne, kui see on mingisse ajakirjanduslikku vormi pandud. Seega peab ajakirjanik töötama koos avalikkusega, et kontrollida ja vahendada, mis informatsioon on usaldusväärne ja mis mitte;
- 2) Tähtsuse looja (*sense maker*) roll on panna sündmused konteksti viisil, mis muudab informatsiooni teadmisteks. Ajakirjanik ei muuda informatsiooni usaldusväärseks, vaid sünteesib ja paigutab teabe arusaadavasse konteksti;
- 3) Kolmas roll on tunnistaja (*bear witness*). Tunnistajaks olemine tähendab, et ajakirjanik ei ole lihtsalt tõlgendaja, vaid ta monitoorib, küsib küsimusi ja uurib. Tunnistaja rollis ajakirjanik kajastab sündmusi, mida keegi teine ei kajasta, ning näitab lugejatele, miks see sündmus on oluline;
- 4) Neljas roll on valvekoer (*watchdog*), mis on sarnane tunnistaja rollile. Valvekoera eesmärk on uurida ning paljastada rikkumisi. Valvekoer erineb praktikas tunnistaja rollist. Tunnistaja rutiinne järelevalve võib viia valvekoera uurimuseni. Kovach ja Rosenstiel rõhutavad, et need rollid ei ole samad, kuid on sarnased.
(Kovach ja Rosenstiel, 2014: 42)

Selles bakalaureusetöös uurin kuute erinevat ajakirjaniku rolli, mis on ka JRP uuringu aluseks. Rollide jaotumine on näidatud tabelis 1. Ametialased ajakirjanike rollid koonduvad Mellado (2015) järgi kolme ajakirjandusliku rollitäitmise dimensiooni: ajakirjanduse kohalolu uudistekstides, võimusuhted ehk ajakirjanduse suhe nendega, kes on võimul, ning kolmandaks viis, kuidas ajakirjandus läheneb auditooriumile ehk auditooriumikeskne lähenemine. Selline jaotus ei ole lõplik ega ainuõige, vaid on tehtud selleks, et saaks uurida just ajakirjanduslikku rollitäitmist (Mellado, 2015). Mellado ja Van Dalen (2014) eristavad kolmes dimensioonis kuute erinevat ajakirjaniku rolli või mudelit: sekkuja, valvekoer, lojaalne vahendaja, teenindaja-tarbija, infomeelelahutaja ja kodanikkonna ajakirjandus. Järgnevalt toon välja kolm ajakirjanduslikku rollitäitmise dimensiooni, mida JRP rollitäitmise uuringus analüüsitakse.

Tabel 1. Ajakirjandusliku rollitäitmise dimensioonid. Eesti keelde kohandas töö autor. (Mellado, 2015: 602)

Ajakirjandusliku rollitäitmise dimensioonid					
Ajakirjanduse kohalolu	Võimusuhted		Auditooriumikeskne lähenemine		
<u>Sekkuja</u>	<u>Valvekoer</u>	<u>Lojaalne vahendaja</u>	<u>Teenindaja</u>	<u>Infomeelelahutus</u>	<u>Kodanikkonna ajakirjandus</u>
Poole võtmine	Kahtluse alla seadmine	Institutsioonide abistaja	Igapäevaelu mõju	Personaliseerimine	Kodaniku vaatepunkt
Tõlgendamine	Kriitika	Riiklike ja regionaalsete protsesside toetaja	Nõuanded ja tarbija-soovitused	Eraelu	Kodaniku nõudmised
Ettepanekud või nõudmised	Paljastamine	Poliitilise ja majandusliku eliidi positiivne eestkõneleja	Indiviidi teavitamine riskidest ja valikute soovitamine	Sensatsioon	Kodaniku küsimused
Omadussõnad	Konflikt			Skandaal	Kodanikuliikumise toetamine
Autori nähtavus	Seire ja uuriv ajakirjandus	Patriootlik riigi ja edu kajastaja		Emotsioon	Õiguste ja kohustuste osas harimine
				Morbiidsus	Taustainfo andmine
					Kohalik mõju

Ajakirjanduse kohalolu

Mellado (2015: 600) järgi on siin rollitaitmise osas ajakirjaniku hoiak kas aktiivne või passiivne. Varasemate käsitluste järgi, mida autor ka välja tõi, on passiivne hoiak võetud Coheni (1963) neutraalse rolli ning Weaveri ja Willhoiti (1986) levitaja rolli käsitusest. Aktiivne hoiak on võetud Johnstone jt (1976) ning Donsbach ja Pattersoni (2004) osaleja rolli käsitusest, Janowitzi (1975) advokaadi rolli ning Köcheri (1986) misjonäri rolli käsitusest. Seega on siin rollitaitmise dimensioonis ajakirjanik just neutraalse levitaja või sekkuja rollis (*disseminator-interventionist*).

Sekkuja on Mellado (2015) järgi reporter, kes avaldab arvamust, valib pooli, teeb ettepanekuid või nõudmisi, tõlgendab ning kasutab omadussõnu. Neutraalne roll on sekkuja vastand. „Need kaks ajakirjanduslikku viisi moodustavad ühemõõtmelise struktuuri, kus suurem kohalolek ajakirjanduses tähendab suuremat sekkumist ning vastupidi,“ (Mellado, 2015: 603).

Levitaja-sekkuja mudeliga saab analüüsida, mil määral kasutab ajakirjanik uudistekstis tõlgendusi, arvamusi, nõudmisi, omadussõnu või oma vaatenurka (Mellado, 2015 603).

Võimusuhted

See ajakirjanduslik rollitaitmise dimensioon on seotud võimusuhetega. Mellado (2015: 603) järgi võib võim olla erinev, nagu poliitiline võim, majanduslik ja ka sotsiokultuuriline võim. Võimusuhte kategooriasse kuuluvad valvekoera (*watchdog*) roll ja lojaalse vahendaja (*loyal-facilitator*) roll.

Valvekoer on ilmselt üldsusele kõige tuntum ajakirjanduslik roll. Mellado (2015: 604) järgi seab valvekoer valitsuse või eliidi tegemisi kahtluse alla, on kriitiline või paljastab midagi. Selle rolli üks oluline mõõde on ametivõimude uurimine.

Lojaalne vahendaja on aga valvekoerale vastanduv roll. See roll esindub kahel viisil. Üks pool on seotud võimulolijatega, teine aga rahvusriigiga. Lojaalse vahendaja rollis ajakirjanik vahendab võimulolijate (nt valitsus, majanduslik eliit) edastatud informatsiooni ja peab seda usaldusväärseks. Eliidi all pean töös silmas poliitilist eliiti (võimulolijaid), majanduslikku eliiti (nt tippjuhid, ametiühingute esindajad), organiseeritud kodanikeühendusi (vabatahtlused jt

valitsusevälised organisatsioonid), religiooni eliiti (erinevad kirikuühendused ja nende esindajad) ning kultuurilist eliiti (erinevad kuulsused nagu näiteks muusikud, näitlejad, režissöörid jne). Teisel viisil esindub see roll siis, kui ajakirjanik pooldab oma rahvusriiki, kajastab riiki heast küljest ning loob riigist positiivset kuvandit. Selles rollis olev reporter on võimalolijaid toetav, pooldab riiklikke ja regionaalseid protsesse, kõneleb positiivselt poliitilise ja majandusliku eliidi eest ning on patriootlik ja kajastab riigi edu. (Mellado, 2015: 605)

Auditooriumikeskne lähenemine

Mellado (2015) järgi jaguneb see dimensioon kolmeks: teenindaja ajakirjandus, kus ajakirjanik on auditooriumiga kliendi-teenindaja suhtes; infomeelelahutuse ajakirjandus, kus ajakirjandus peab silmas auditooriumi rahulolu ja emotsioone, ning kodaniku ajakirjandus ehk avalikkuse ajakirjandus, kus keskmes on kodanik või kogukond. Ehk siin dimensioonis on tähtis, kas auditooriumi nähakse kodanike, pealtvaatajate või klientidena. (Mellado, 2015: 601)

Teenindaja–tarbija ajakirjanduse (*service*) rollis olev ajakirjanik teeb lugusid, mis mõjuvad auditooriumi igapäevaelule – jagab nõuandeid ning tarbijasoovitusi, teavitab inimesi riskidest ja soovitab valikuid. Selles rollis olev reporter teeb lihtsalt öeldes tarbijalugusid. (Mellado, 2015: 606)

Infomeelelahutuse ajakirjanduse (*infotainment*) rolli näitajad uudistekstis on personaliseerimine, eraelu, sensatsioon, skandaal, emotsioonid ja morbiidsus. (Mellado, 2015: 607)

Kodaniku ajakirjanduse (*civic*) roll esineb uudistekstides mitmel moel. Selle rolli fookuses on ajakirjanduse, kodanikkonna ja avaliku elu suhe. Kodanikkonna ajakirjanduse rolli näitajad uudistekstides on kodaniku vaatepunkt, kodaniku nõudlus ja kodaniku küsimused. Need näitajad on seotud kodanike arvamustega ja tavainimestele platvormi andmisega. Samuti ajakirjanikuga, kes kodanike küsimusi ja ideid levitab. (Mellado, 2015: 608)

1.3 Ajakirjanike rollitaitmise uuringud teistes maades

Selles peatükis toon näiteid mõne maa rollitaitmise uuringutest. Eesti meedia-ja poliitsüsteemiga sarnastes maades ei ole hetkel veel ajakirjanike rollitaitmist uuritud. Pärast nõukogude liidu lagunemist on Eesti meediasüsteem täielikult muutunud (Vihalemm, 2006). Eesti meediasüsteem on sarnane teiste Euroopa riikide meediamastikele, kuna Eestis on kõrge ajakirjandus- ja sõnavabadus ning meedia on poliitiliselt vähe mõjutatud (Estonia, i.a; Kõuts, 2012). Võib öelda, et Šveits on Eestile kõige sarnasema meediasüsteemiga riik, kus on ajakirjanike rollitaitmist uuritud. Eesti ja Šveitsi meediasüsteemid on sarnased selles osas, et mõlemas riigis on suur ajakirjandusvabadus. (Estonia, i.a; Switzerland, i.a)

Teised siin väljatoodud riigid ei ole Eestiga niivõrd hästi võrreldavad, sest Poola ja Hispaania meediasüsteemid on Eestist üsna erinevad, kuid nende riikide rollitaitmise uuringud annavad hea ülevaate, kuidas riigi ja meediasüsteemi olukord mõjutab suuresti ajakirjanike rollitaitmist.

Eestis on varem ametialaseid ajakirjanike rolle uuritud World of Journalism (WOJ) uuringus (Harro-Loit ja Lauk, 2016). WOJ uuringus ei uurita, kuidas rollid uudistekstides väljenduvad. Uuritakse ainult ajakirjaniku enda perspektiivi. WOJ eesmärk on analüüsida üle maailma, kuidas ajakirjanikud näevad oma rolle ja kohustusi ühiskonnas (Hanitzsch, Hanusch, Ramaprasad ja De Beer, 2019).

Harro-Loiti ja Lauki (2016) uuringu järgi on Eesti ajakirjanike seas kõige tähtsam kajastada asju nii, nagu nad on, olla eemaldunud vaatleja, harida auditooriumit ning pakkuda uudiseid, mis tõmbavad suurima auditooriumi. Auditooriumi harimise roll on Eesti ajakirjanduses ajalooliselt juurdunud (Harro-Loit ja Lauk, 2016).

Eesti ajakirjanikud hoiavad selgelt ennast poliitilisest võimust eemal – väga vähesed pooldavad riigi poliitikat või on valmis looma poliitilist võimu pooldavat pilti. Eesti ajakirjanikud ei ole üksmeelel rollide osas, mis on seotud inimeste juhendamisega. Üldiselt näevad Eesti ajakirjanikud ennast rollis, kus nad on kriitilised, kuid neutraalsed vaatlejad, kes proovivad võimalikult paljusid

inimesi teenida, lubades inimestel oma vaateid väljendada. Ajalooliselt näevad Eesti ajakirjanikud ennast rahvaharijatena. (Harro-Loit ja Lauk, 2016)

Šveitsi ajakirjanike rollitäitmise uuring

Šveitsi ajakirjanike rollitäitmise uuring andis unikaalse vaate uurimaks ajakirjanike ideaale ja praktikat, sest riigis on üsna madal majanduslik ja poliitiline surve ajakirjandusele, mistõttu võiks Šveitsis ajakirjanduse ideaalidel ja praktilal olla tugev suhe. Ajakirjandusuurijad analüüsisid 519 artiklit, mis olid avaldatud saksa, prantsuse või itaalia keeles, ning viisid läbi küsitluse 62 autoriga. Analüüsist selgus, et Šveitsi ajakirjanikud näevad mitmeid rollikontseptsioone tähtsatena ning väidavad, et nad täidavad neid rolle tihti oma igapäevatoos. (Reamy jt, 2018)

Uuringu eesmärk oli uurida suhet järgneva vahel: kui tähtsaks ajakirjanik hindab oma rolle (*role conception*), mida ajakirjanikud ütlevad, et teevad, ehk nende arusaam rollitäitmisest (*narrated role performance*) ning mis rollid tegelikud peegelduvad ajakirjaniku toos (*practiced role performance*) (Reamy jt, 2018). Rollikontseptsioon koosneb Reamy jt (2018) järgi kahest osast: ajakirjaniku taju normatiivsetest rollidest ühiskonnas ning ajakirjaniku taju praktikast tema igapäevatoos. Rollide uurimiseks kasutati Mellado (2015) koostatud kuute ajakirjaniku rolli, mida varem kirjeldasin.

Kuna Šveits on mitme riigikeelega maa, siis uudistekstide kontentanalüüsis uuriti kolme suurema riigikeele väljaandeid. Uuringust selgus, et ajakirjanike seas on tähtsaimad valvekoera, kodaniku ajakirjaniku ning sekkuja rollid. Meelelahutuse ning teenindaja rollid olid tähtsusest järgmised ning kõige vähem tähtis roll ajakirjanike seas oli lojaalne vahendaja. Ajakirjanike arusaam rollitäitmisest oli sarnane rollide tähtsusele ajakirjanike seas. Uuringu tulemustest peegeldus aga see, et ajakirjanike arusaamal, mis rolle nad täidavad, ning mis peegeldub nende tehtud uudistekstides, oli päris suur vahe. (Reamy jt, 2018)

Reamy jt (2018) leidsid, et peale sekkuja rolli olid teised rollid analüüsitud uudistekstides väga vähe esindatud, kuigi ajakirjanikud olid ise arvamusel, et nad täidavad neid rolle oma toos tihti. Vastupidiselt ajakirjanike kirjeldatule oli meelelahutuse elementidega artikleid rohkem kui valvekoera ja kodanikkonna ajakirjanduse elementidega artikleid. Uurijad leidsid ajakirjanike

vastustest, et üldiselt on nõrk suhe selle vahel, mis rolle ajakirjanikud oma igapäevatoos täidavad ning mis peegeldus uudistekstide analüüsis (Reamy jt, 2018).

Poola ajakirjanike rollitäitmise uuring

Uuringu tegemise ajal oli Poolas uuritud varem rollitaju ajakirjanike seas, kuid vähe seda, kuidas erinevad ideaalid ametialastest rollidest mõjutavad ajakirjanike rollitäitmist. Rollitäitmise uuringus analüüsiti 1130 uudisteksti, mis ilmusid neljas Poola ajalehes aastatel 2012 ja 2013. (Stępińska, Jurga-Wosik, Adamczewska, Secler ja Narożna, 2016)

Poola avalik-õiguslik meedia on mõjutatud valitsuse ja poliitikute poolt ning meedia ja poliitilise eliidi suhe väljendub konfliktis ajakirjanduse autonoomia üle (Hallin ja Mancini, 2011: 49). Avalikud raadio ja telekanalid on mõjutatud või omatud parteide poolt, kuid erameedia on suures osas suutnud saada poliitikute haarest vabaks (Hallin ja Mancini, 2011: 45). Stępińska jt (2016) järgi on Poola meediasüsteem poliitiliselt paralleelne (*political parallelism*), mis viitab sellele, et väljaannetel on kindel poliitiline maailmavaade.

Uuringu tulemused viitavad sellele, et valvekoera mudel on Poola ajakirjanduses enim kasutatud, millele järgnevad infomeelelahutuse ja kodanikkonna ajakirjanduse mudelid. Samas on uuringu autorid välja toonud, et valitsusevastase väljaande Nasz Dziennik ajakirjanikud mängisid uuringu ajal suurt rolli valvekoera rolli suurel osakaalul uudistekstides ning kajastasid ka kõige rohkem valitsusevastaseid kodanike tegevusi. See näitab, et riigi meediasüsteem ja poliitiline olukord mõjutavad suuresti ajakirjanike rollitäitmist. (Stępińska jt, 2016). Näiteks, kui Eestis peaks tekkima olukord, kus valitsuse tegemised satuvad mingi väljaande tugeva kriitikatuule alla pikemaks ajaks, siis ka Eestis tehtavas uuringus tõenäoliselt tõuseks valvekoera rolli osakaal ajakirjanike seas.

Hispaania ajakirjanike rollitäitmise uuring

Hispaania meediasüsteem on veidi nagu Poolas ehk poliitiliselt paralleelne, kuid Hispaanias on ka madal ajakirjanduslik professionaalsus: avalikku televisiooni valitseb riik, kus ajakirjanikud on parteide partnerid; väljaanded on poliitiliselt polariseerunud ning käituvad kui poliitilised

tegelased toetades või olles vastu valitsuse poliitilistele tegudele (Humanes, Martínez-Nicolás ja Saperas, 2013, viidatud Humanes ja Roses, 2018 kaudu).

Rollitäitmise uuringus leiti, et 80 protsenti analüüsitud uudistekstidest kattuvad neutraalse levitaja mudeliga, mis kuulub ajakirjanduse kohalolu dimensiooni alla. Neutraalse levitaja vastandit sekkuja esines ka rohkem kui teisi rolle. Sekkuja mudel oli pea 20 protsendis uudistekstides, kus tõlgendus ning omadussõnade kasutamine olid enim esindatud viisid, kuidas sekkuja roll väljendus. Uuringus tuli välja ka, et valvekoera rolli osakaal on suurem lojaalse vahendaja rollist. Analüüsitud väljaannetes esines auditooriumikeskseid rolle kõige vähem. Hispaania meediasüsteemis, kus reklaamsisu on väike ja lugejateni jõudmise strateegiad on poliitilised, oli ka vähem meelelahutuslikku sisu ja suurem osakaal neutraalsel levitajal. (Humanes ja Roses, 2018)

Harro-Loiti ja Lauki (2016) uuringu põhjal võib öelda, et Eesti rollitäitmise uuringu tulemused saavad olema Hispaania rollitäitmise uuringust väga erinevad, sest Eesti ajakirjanikud ei poolda riigi poliitikat ega ole nõus olema nende vahendajad. Seega neutraalse levitaja osakaal, mis Hispaanias on väga suur, on Eestis tõenäoliselt väiksem.

1.4 Uurimisküsimused

Töö sissejuhatuses tõin välja, et Eesti meediakriitikud ajavad tihti segi ajakirjanduse ning ajakirjanike funktsioone ja rolle, mistõttu oleks ajakirjanike töö kritiseerimiseks eelnevalt mõistlik neid rolle tervikuna analüüsida ja seda plaaningsi järgnevates peatükkides teha. Eestis pole varem ajakirjanike ametialaseid rolle uudistekstides uuritud. Seetõttu on bakalaureusetöö eesmärk anda ülevaade ametialaste rollide esinemisest eesti uudistekstides. Eelnevast lähtudes on bakalaureusetöö uurimisküsimused järgmised:

- 1) Millised ajakirjanike rollid ja millisel viisil need esinevad eesti uudistekstides?
- 2) Kuidas erineb ajakirjanike rollide esinemine platvormiti?

2. MEETOD JA VALIM

Bakalaureusetöö empiiriline osa valmis autori osaluse ja panusega Journalistic Role Performance (JRP) projektis, kus uuritakse, kuidas erinevad ajakirjanduslikud rollid esinevad uudistekstides. Siin peatükis kirjeldan, kust sain töö jaoks vajalikud andmed ning kuidas neid analüüsisin.

2.1 Valim ja andmed

Vastavalt JRP projekti nõuetele on valimis esindatud kõik üleriigilised meediaplatformid: veeb, raadio, televisioon ja ajaleht. JRP projekti kriteeriumidest lähtuvalt pidid uuringus esindatud olema era- ja avalik-õiguslikud väljaanded. Erameediaväljaannetest on valimis Postimees.ee ning Delfi.ee veebiväljaanded ja avalik-õiguslik väljaannetest ERR.ee veebiväljaanne. Raadiost on valimis ERRi saade „Päevakaja“ ning erameediast Kuku Raadio saade „Päevapilk“. Televisiooni uudistesaadetest on valimis kolme eestikeelse telekanali uudistesaadet: Kanal 2 „Reporter“, TV3 „Seitsmesed“ ning ERRi „Aktuaalne kaamera“. Ajalehtedest on valimis Postimees, Eesti Päevaleht ja Õhtuleht.

Andmete kogumine käis konstrueeritud nädala põhimõttel. Seda kasutatakse meediatekstide kontentanalüüsis tihti (Kalmus, 2015). Valim koosneb 2020. aasta jooksul kogutud 14 päeva uudistest. Need 14 päeva aastas on valitud nii, et 1. nädal on esmaspäev, 2. nädal teisipäev jne. Näiteks valimis 10. mai on pühapäev, 8. juuni on esmaspäev, 30. juuni teisipäev jne. Nii saab uudistekste uurida pikema ajavahemiku jooksul ning nii on uudisvoog järjepidevam (Kalmus, 2015). Valim koosneb 2409 uudistekstist, mida kodeerisid uurimisrühmast kuus inimest. Mina kodeerisin 173 uudisteksti.

Uudistekstide kodeerimiseks kasutasime uurimisrühmaga JRP jaoks loodud kodeerimisjuhendit ning ka veebikeskkonda. Kodeerimisjuhend koosneb 23 koodikomplektist, mille eesmärk on analüüsida uudislugusid tüki kaupa. Juhendit kasutatakse üle maailma ning see on loodud nii, et saab kodeerida eri platvormide uudistekste.

Kodeerimisjuhend koosneb neljast suurest seksioonist: üldine informatsioon uudisteksti kohta; uudisteksti omadused; uudisteksti allikad; ajakirjandusliku rolli esinemine uudistekstides – siin kategoorias analüüsisime kuute ajakirjanike ametialast rolli.

Uudisloo kodeerimiseks tuli lugeda, vaadata ja/või kuulata läbi uudislugu, siis teha seda korra veel, pannes eriti tähele erinevate koodide olemasolu loos. Seejärel tuli kodeerimisjuhendi järgi märkida JRP kodeerimise keskkonnas vajalikud lahtrid ning korrata seda tegevust iga uudisteksti puhul.

Ajakirjanduslike rollide esinemise uurimiseks uudistekstides on loodud kuus koondtunnust, millel igal on oma tunnused. Koondtunnustest esimene oli ajakirjaniku kohalolu dimensiooni alla kuuluv sekkuja roll. See koosneb viiest tunnusest:

- 1) ajakirjaniku arvamus (*journalist's point of view*) – see tunnus esineb siis, kui ajakirjanik esitab uudistekstis oma arvamust;
- 2) ajakirjaniku tõlgendus (*interpretation*) – see tunnus esineb siis, kui ajakirjanik seletab mingite faktide või tegude põhjuseid või tähendusi;
- 3) üleskutse (*call for action*) – see tunnus esineb siis, kui ajakirjanik kutsub lugejaid üles reageerima või tegutsema mingil viisil;
- 4) hinnangulised omadussõnad (*qualifying adjectives*) – see tunnus esineb siis, kui ajakirjanik kasutab hinnangulisi omadussõnu;
- 5) minavorm (*first person*) – see tunnus esineb siis, kui ajakirjanik kasutab mina või meie vormi, televisiooni puhul siis, kui ajakirjanik on osa loost ning kaamera näitab tema vaadet.

Valvekoera roll kuulub võimusuhte dimensiooni alla. Koondtunnus hõlmab poliitilist, majanduslikku ja kultuurilist eliiti, lisaks ka kodanikuühendusi, kiriku ja usu organisatsioone ja tavalisi inimesi. Eliit siinkohal tähendab poliitikute puhul neid, kelle käes on võim, näiteks valitsus, president, riigikogu jne. Majanduslik eliit viitab nendele inimestele, kes kontrollivad suuri ettevõtteid, aga ka erinevate liitude esindajaid, Eesti puhul näiteks kaubandusliit. Kultuurieliit koosneb kuulsatest inimestest erinevatest kultuurivaldkondadest, näiteks näitlejad, fotograafid, kirjanikud, sportlased jne. Valvekoera rolli koondtunnus koosneb kümnest tunnusest:

- 1) informatsioon juriidiliste- või haldusprotsesside kohta (*information on judicial or administrative processes*) – see tunnus uurib seda, kas loos esineb informatsiooni

- juriidiliste- või haldusprotsesside kohta, mis käib poliitiliste, majanduslike ja/või kulutuuri eliidi või tavaliste inimeste vastu;
- 2) kahtlemine: ajakirjaniku hinnang (*doubting: journalist's evaluation*) – see tunnus esineb, kui ajakirjanik väljendab kuidagi kahtlust võimulolijate või tavaliste inimeste õeldu või tehtu õigsuse kohta;
 - 3) kahtlemine: teiste hinnang (*doubting: other*) – see tunnus esineb, siis kui keegi teine peale ajakirjaniku väljendab uudisloos kuidagi kahtlust võimulolijate või tavaliste inimeste õeldu või tehtu õigsuse kohta, näiteks kahtlust väljendab poliitik, kellele ajakirjanik loos sõna andis;
 - 4) kriitika: ajakirjaniku hinnang (*criticism: journalist's evaluation*) – see tunnus esineb siis, kui ajakirjanik väljendab kuidagi kriitikat võimulolijate või tavaliste inimeste õeldu või tehtu kohta;
 - 5) kriitika: teiste hinnang (*criticism: other*) – see tunnus esineb siis, kui uudisloos keegi teine peale ajakirjaniku väljendab kuidagi kriitikat võimulolijate või tavaliste inimeste õeldu või tehtu kohta;
 - 6) paljastamine: ajakirjaniku hinnang (*uncovering: journalist's evaluation*) – see tunnus esineb siis, kui ajakirjanik süüdistab või paljastab midagi varjatut, mis on seotud võimulolijatega või tavaliste inimestega;
 - 7) paljastamine: teiste hinnang (*uncovering: other*) – see tunnus esineb siis, kui keegi teine peale ajakirjaniku uudisloos süüdistab või paljastab midagi varjatut, mis on seotud võimulolijate või tavaliste inimestega;
 - 8) välimine uurimine (*external investigation*) – see tunnus esineb siis, kui uudistekst põhineb uurimisel, mida ajakirjanik ise läbi ei viinud, vaid mida uuris näiteks politsei või prokuratuur, kuid ajakirjanik kajastab seda suurel määral;
 - 9) uuriv ajakirjandus (*investigative reporting*) – see tunnus esineb siis, kui ajakirjanik kajastab võimu kuritarvitamist oma enda uurimisele tuginedes, ehk ajakirjanik on see, kes uurimist teeb;
 - 10) konflikt (*conflict*) – see tunnus esineb siis, kui uudisloos näidatakse konflikti või vastasseisu ajakirjaniku ja/või väljaande, kus ta töötab ning võimulolijate või tavaliste inimeste vahel.

Lojaalse vahendaja rolli tunnuseid on kaheksa:

- 1) eliidi tegevuste kaitsmine või toetamine (*defense/support activities*) – see tunnus esineb siis, kui ajakirjanik toob väljapaistvalt esile või kaitseb poliitilise, majandusliku, kodanikuühenduste või kultuuri eliidi tegevusi;
- 2) poliitika kaitsmine või toetamine (*defending/supporting policies*) – see tunnus esineb siis, kui ajakirjanik toob väljapaistvalt esile või kaitseb riiklikku või regionaalset poliitikat üldiselt või mingi kindlat isiku poliitikat;
- 3) positiivne kuvand eliidist (*positive image of the elite*) – see tunnus esineb siis, kui uudisloos esitletakse eliiti positiivsest küljest;
- 4) riigi progress või õnnestumised (*progress/success*) – see tunnus esineb siis, kui ajakirjanik toob esile oma riigi edu ja õnnestumisi võrreldes varasemate aastatega;
- 5) võrdlus teiste riikidega (*comparison to other countries*) – see tunnus esineb siis, kui ajakirjanik võrdleb ja toob esile oma riigi saavutusi võrreldes teiste riikidega;
- 6) rahva saavutused (*nationals' triumphs*) – see tunnus esineb siis, kui ajakirjanik toob väljapaistvalt esile isikute või gruppide saavutusi oma riigis või välismaal;
- 7) riigi kuvandi esile toomine (*promotion of the country's image*) – see tunnus esineb siis, kui uudisloos on esile toodud sündmuse või tegevuse eesmärgiga oma riiki kuvandit positiivselt näidata;
- 8) patriotism (*patriotism*) – see tunnus esineb siis, kui ajakirjanik toob positiivselt esile rahvuslikku kuuluvust, ühtekuuluvustunnet või ustavust oma riigile.

Teenindaja roll kuulub auditooriumikeskse lähenemise dimensiooni alla. Selle rolli koondtunnus koosneb kuuest tunnusest:

- 1) mõju igapäeva elule (*impact on everyday life*) – see tunnus esineb siis, kui uudistekstis ajakirjanik viitab mingitele faktidele või sündmustele, mis mõjutavad inimeste isiklikku igapäeva elu;
- 2) nõuanded seoses teiste ja keskkonnaga (*tips and advice (grievances)*) – see tunnus esineb siis, kui uudislugu jagab lugejatele nõuandeid või praktilist abi, et tegeleda igapäevaste probleemidega, millega lugejad satuvad kokku oma keskkonnas või teistega;

- 3) isiklikud nõuanded (*tips and advice (individual risks)*) – see tunnus esineb siis, kui ajakirjanik jagab lugejatele nõuandeid või praktilist abi, tegelemaks oma igapäevaste isiklike probleemidega;
- 4) tarbija informatsioon (*consumer information*) – see tunnus esineb siis, kui uudislugu teavitab lugejat uute teenuste või kaupade turule saabumise osas;
- 5) tarbija nõu (*consumer advice*) – see tunnus esineb siis, kui uudislugu aitab mingi kolmanda osapoole, uurimuse või arvustuse põhjal lugejal eristada teenuste või kaupade kvaliteeti;
- 6) isiklik abi (*personal assistance*) – see tunnus esineb siis, kui ajakirjanik esitab auditooriumile üleskutse aidata inimesi või perekondasid mingite personaalsete probleemidega.

Auditooriumikeskse lähenemise roll infomeelelahutus koosneb viiest tunnusest:

- 1) personaliseerimine (*personalization*) – see tunnus esineb siis, kui uudisloos esitatakse informatsiooni inimeste iseloomu omadustest ja taustast;
- 2) eraelu (*personal life*) – see tunnus esineb siis, kui uudises viidatakse inimese eraelule;
- 3) sensatsioon (*sensationalism*) – see tunnus esineb siis, kui uudisloos on elemente või kirjeldusi, mis toovad esile ebatavalist, imelist või suurejoonelist, ehk liialdused ja ülivõrded;
- 4) emotsioonid (*emotions*) – see tunnus esineb siis, kui uudisloos tuuakse selgelt esile tundeid või emotsioone (viha, hirm, vastikus, rõõm, kurbus ja üllatus);
- 5) morbiidsus (*morbidity*) – see tunnus esineb siis, kui auditooriumi kaasatakse tuues detailselt esile vägivalda ja kuritegevust.

Viimane auditooriumikeskse lähenemise roll on kodanikkonna ajakirjanduse roll. Kodanikkonna ajakirjanduse roll koosneb kümnest tunnusest:

- 1) kodaniku reaktsioon (*citizen reactions*) – see tunnus esineb siis, kui uudisloos näidatakse kodanike reaktsioone mingi teema või sündmuse kohta, millest nad on poliitiliselt mõjutatud;
- 2) kodaniku nõudmised (*citizen demand*) – see tunnus esineb siis, kui uudisloos näidatakse kodanike nõudmisi või ettepanekuid selle kohta, kuidas erinevad poliitilised otsused peaksid olema käsitletud;

- 3) kodaniku usaldusväärsus (*credibility of citizens*) – see tunnus esineb siis, kui tuuakse esile informatsiooni, mis suurendab kodanike usaldusväärst;
- 4) kohalik mõju (*local impact*) – see tunnus esineb siis, kui uudislugu mainib või kirjeldab poliitilist mõju mingile kohalikule piirkonnale;
- 5) mõju sotsiaalsele kogukonnale (*social community impact*) – see tunnus esineb siis, kui uudises mainitakse või kirjeldatakse poliitiliste otsuste mõju sotsiaalsetele kogukondadele;
- 6) harimine (*educating on duties and rights*) – see tunnus esineb siis, kui uudisloos õpetatakse kodanikke nende õiguste ja kohustuse osas;
- 7) kontekstuaalne taust (*contextual background information*) – see tunnus esineb siis, kui uudisloos tuuakse esile taustainformatsiooni, mis aitab kodanikel teha tulevikus mingeid otsuseid;
- 8) kodaniku küsimused (*citizen questions*) – see tunnus esineb siis, kui uudisloos on toodud välja kodanike küsimusi poliitikutele või võimulolijatele;
- 9) informatsioon kodanike tegevuse kohta (*information on citizen activities*) – see tunnus esineb siis, kui ajakirjanik toob uudises esile informatsiooni kodanike tegevuste kohta nagu demonstratsioonid ja protestid;
- 10) kodanike liikumiste toetamine (*support of citizen movements*) – see tunnus esineb siis, kui uudisloos on toodud esile mingil viisil (kas ajakirjanik ise või allikate kaudu) toetust kodanike liikumiste või organisatsioonide kohta.

2.2 Andmete analüüs

Kogutud andmete analüüsimiseks kasutasin kontentanalüüsi. Andmeid analüüsisin statistikapakettidega SPSS ja Excel. Analüüsimeetoditest kasutasin risttabeleid, et näidata tunnuste osakaalude suhet. Risttabel on kahemõõtmeline sagedustabel, millega saab näidata kahe vaatluse all oleva tunnuse sagedusi (Rootalu, 2014a). Rootalu (2014b) järgi on risttabeli põhjal seoste kirjeldamine tavalugejale kõige lihtsam statistilise analüüsi tulemuste esituse viis.

Analüüsis uurin kõigi ajakirjanike rollide esinemissagedusi. Lisaks toon esile erinevate rollide esinemise platvormide ja väljaannete lõikes. Rollide osakaalude arvutamiseks risttabelites lõi töö juhendaja Mai Beilmann kolmeastmelise skaalaga tunnused, kus „0“ näitas rolli täielikku

puudumist, „1“ ühe rolli tunnuse olemasolu ja „2“ mitme rolli tunnuse olemasolu. Nii sai lihtsalt võrrelda, kas roll esines mingi tunnuse lõikes ning kui jah, siis kas ühe tunnusega või mitme tunnusega. Tulemuste esitamiseks tegin sagedustabelitest joonised, et tunnuste esinemise osakaalu oleks lihtne ja selge näidata.

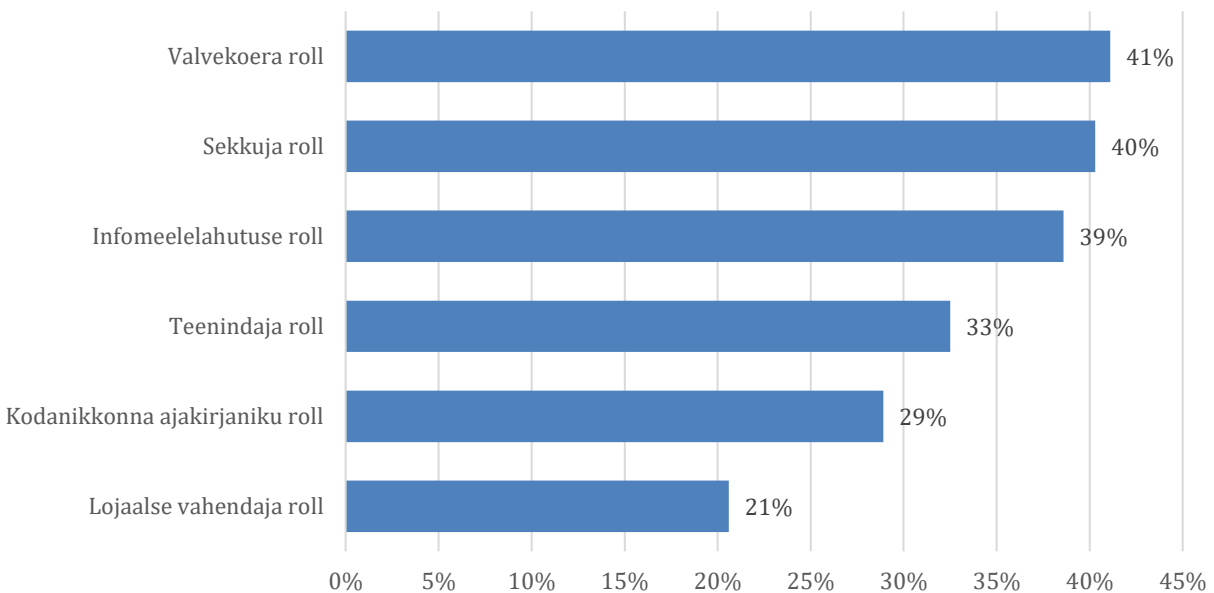
3. TULEMUSED

Siinses peatükis toon välja kontentanalüüsi tulemused. Tulemused toon välja bakalaureusetöö küsimustele vastamise järjekorras, mis kattub ka kodeerimisjuhendi kategooriate järjestusega.

3.1 Ajakirjanike rollide esinemine uudistekstides

Kõige rohkem oli valimis uudislugusid veebiväljaannetest (63%), millele järgnesid paberväljaanded (15%), televisioon (14%) ja siis raadio (7%). Kõige rohkem esines valimis uudislugusid, mille teemaks oli sport (13%). Sellele järgnesid valitsuse ja riigiasutustega seotud teemad (12%) ja tervis (11%).

Joonisel 1 on välja toodud, millised ajakirjanike rollid esinesid uudislugudes kõige rohkem. Selgub, et eesti uudistekstides on enim esindatud valvekoera (41%), sekkuja (40%) ja infomeelelahutuse (39%) rollid. Teistest märgatavalt vähem esines lojaalse vahendaja roll (21%).

Joonis 1. Ajakirjanike rollide esinemine uudistekstides rollide kaupa.

Suurim erinevus on võimusuhte dimensiooni alla kuuluvate valvekoera ja lojaalse vahendaja rollide esinemise vahel, vastavalt 41% ja 21%. Need on ka üksteisele vastanduvad rollid. See tähendab, et mida rohkem esineb üht rolli, siis seda vähem teist. Lojaalne vahendaja pooldab

riiklike protsesse, kõneleb positiivselt ja on patriootlik. Valvekoer omakorda uurib ametivõime, on nende suhtes kriitiline, paljastab valitsuse ja majandusliku eliidi tegusid või seab neid kahtluse alla. Kuna valvekoera roll esineb uudistekstides rohkem, siis see näitab, et Eesti ajakirjanikud on rohkem valitsuse ja eliidi suhtes kriitilised kui neid pooldavad. Tulemused näitavad, et valvekoera roll pole Eestis kuhugi kadunud, vaid on hoopis eesti uudistekstides enim esindatud roll.

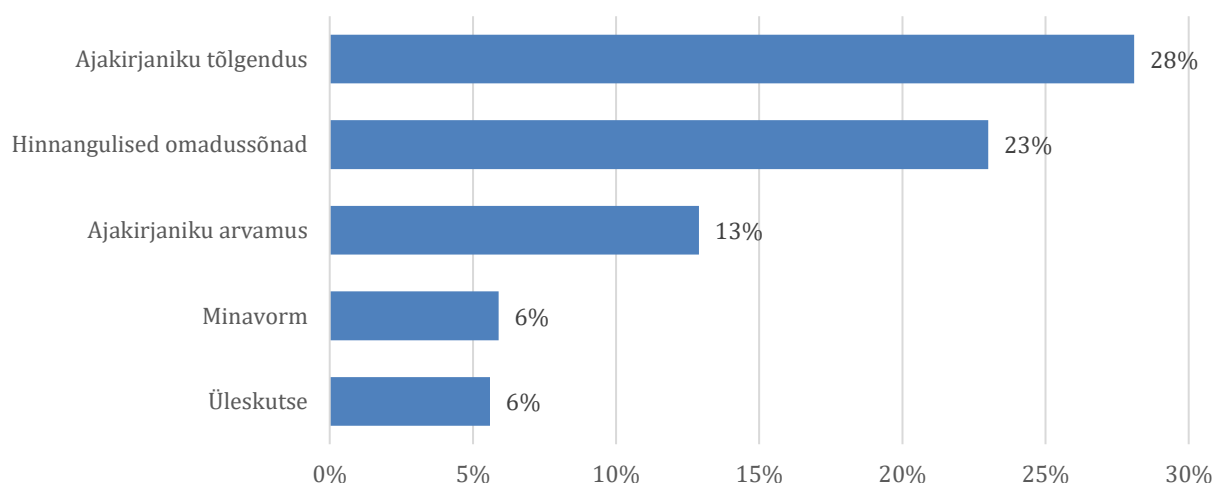
Sekkuja roll kuulub ajakirjanduse kohalolu dimensiooni alla. Sekkuja rolli vastandit, neutraalset levitajat, eraldi tunnustega ei uurita, sest rollid moodustavad ühtse dimensiooni. See tähendab, et mida rohkem on sekkuja rolli, seda vähem levitaja rolli. Eesti uudistes esineb sekkuja roll 40% uudistekstides. Eesti ajakirjanikud on seega rohkem passiivsed kui aktiivsed. Siiski 40% eesti uudistes sekkub ajakirjanik oma tõlgenduste, arvamuste, nõudmiste ja oma vaatenurgaga loosse. Ajakirjaniku kohalolu on seega 40% uudislugudes näha.

Auditooriumikeskse lähenemise dimensioonist on enim esindatud infomeelelahutuse roll (39%). See näitab, et eesti uudistes peab ajakirjanik rohkem silmas auditooriumi rahulolu ja emotsioone kui esindab teenindaja-tarbija ja kodanikkonna ajakirjandust. Eesti uudistes nähakse auditooriumi rohkem seega pealtvaatajatena kui kodanike või klientidena. Kõige vähem näevad eesti ajakirjanikud auditooriumi kodanikena (29%). Rohkem esines teenindaja ja infomeelelahutuse rollide tunnuseid. Teenindaja-tarbija ajakirjanduse rolli osakaalule aitas kindlasti kaasa veebiväljaannete uudiste suur osakaal, kus see roll rohkem esineb.

3.1.1 Sekkuja rolli esinemine uudistekstides

Sekkuja rolli tunnustest esineb uudislugudes kõige rohkem (28%) ajakirjaniku tõlgendamist (joonis 2), mis väljendub siis, kui ajakirjanik seletab faktide või tegude põhjuseid või tähendusi. Tõlgendamine esineb ainult teksti kujul, nii suulise kui ka kirjaliku. Tõlgendamise puhul ajakirjanik näiteks seletab lahti mõnda keerulist dokumenti või seaduse eelnõud, kuid seal juures ei väljenda oma arvamust. Sekkuja rolli tunnus ajakirjaniku arvamuse esinemine näitab, et 13% juhtudest on ajakirjaniku arvamuse esinemine põimunud uudisloosse. Umbes veerandis (23%) uudistekstides kasutab ajakirjanik hinnangulisi omadussõnu. Näiteks esineb see tunnus siis, kui ajakirjanik kutsub poliitikut ahneks. Hinnanguliste omadussõnade kasutamine lisab palju kaalu. Ajakirjanik seega mõjutab lugeja arusaama või nägemust sellest poliitikust, kellest ta kirjutab. Uudislugudes esineb üks sekkuja rolli tunnus 17% lugudest ja mitu rolli tunnus 20% lugudest.

See tähendab, et rohkematel kordadel on sekkuja roll esindatud läbi mitme tunnuse. Näiteks kodeerides tuli ette, et lisaks ajakirjaniku tõlgendusele esinevad ka hinnangulised omadussõnad. Minavorm esineb uudislugudes siis, kui näiteks ajakirjanik kasutab mina või meie vormi. Televisiooni lugude puhul näiteks siis, kui ajakirjanik on osa loost ja kaamera näitab lugu tema vaatenurgast. Minavormi esinemine uudises näitab, et ajakirjanik on vägagi osa uudisest. Märkimisväärne on see, et üleskutse esines 6% uudistekstides. See tunnus esineb siis, kui ajakirjanik kutsub auditooriumi üles millelegi reageerima või käituma mingil viisil. Minavorm ja üleskutse on väga konkreetsed sekkumised ning näitavad ka subjektiivsust.

Joonis 2. Sekkuja rolli esinemine uudislugudes rolli ilmingute kaupa.

Eesti uudistekstides on kohalolu dimensioonis ajakirjanikud küll rohkem passiivsed, kuid ajakirjaniku sekkumine uudisesse esineb sagedasti. Ajakirjaniku hääl on esindatud 40% eesti uudistekstides, ülejäänud kordadel on ajakirjanik jäänud neutraalseks ja distantseerunud ennast faktidest.

3.1.2 Valvekoera rolli esinemine uudistekstides

Valvekoera roll on väga mitmekülgne ja paljude tunnustega. Uudislugudes tuli valvekoera rolli esile kõige rohkem. Joonisel 3 on näha, et valvekoera roll esines enim siis, kui uudisloos oli informatsiooni juriidilistest- või haldusprotsessidest eliidi või tavaliste inimeste kohta. Näiteks esineb see tunnus siis, kui uudislugu on mõnest kohtujuhtumist. Valvekoera roll esines rohkem ka siis, kui keegi teine kui ajakirjanik kahtles või kritiseeris uudisloos eliidi või tavaliste inimeste

tegusid või juttu. Seda, et ajakirjanik oli ise kriitiline või kahtles eliidi tegudes, esines harvem. Ka neid valvekoera rolli ilminguid esineb rohkem, kus eliidi tegemisi paljastas või oli tegemiste suhtes kriitiline keegi teine kui ajakirjanik ise. See tähendab, et eesti ajakirjanikud lasevad pigem teistel (näiteks poliitikutel või tippjuhtidel) kahelda võimulolijate ütlustes ja tegudes. Samuti esineb rohkem seda, et loo allikad paljastavad võimulolijate tegusid rohkem (4%) kui ajakirjanik ise (2%). Valvekoera rolli omadusi esines kaks või rohkem (24%) uudislugudes rohkem kui ühel korral (17%). Ehk, kui valvekoera roll oli loos olemas, siis see väljendus rohkem läbi mitme tunnuse kui ühe. Eesti uudistes küll kajastatakse suurel määral juriidilisi- või haldusprotsesse, kuid oma uurimist tehakse vähe. Tunnus uuriv ajakirjandus esines 1% uudislugudes. Tunnus näitab seda, kas ajakirjanik kajastab võimu kuritarvitamist või rikkumisi iseenda kogutud andmete põhjal (nagu iseseisev kohtutoimiku analüüs, avalikud andmed või otsene vaatlus). Ehk, et ajakirjanik on see, kes uurimist läbi viib. Tunnuse väike osakaal tuleneb sellest, et valimi koostamise põhimõtted võivad seda teatud määral piirata. Samuti ka sellest, et uurivat ajakirjandust tehakse muudes kanalites või väljaannetes kui uudised, mida meie analüüsisime. Konflikti esineb 2% uudistekstides. Konflikti vähene esinemine on samuti tingitud sellest, et see esineb pigem mujal kanalites, kui nendes, mida analüüsisime.

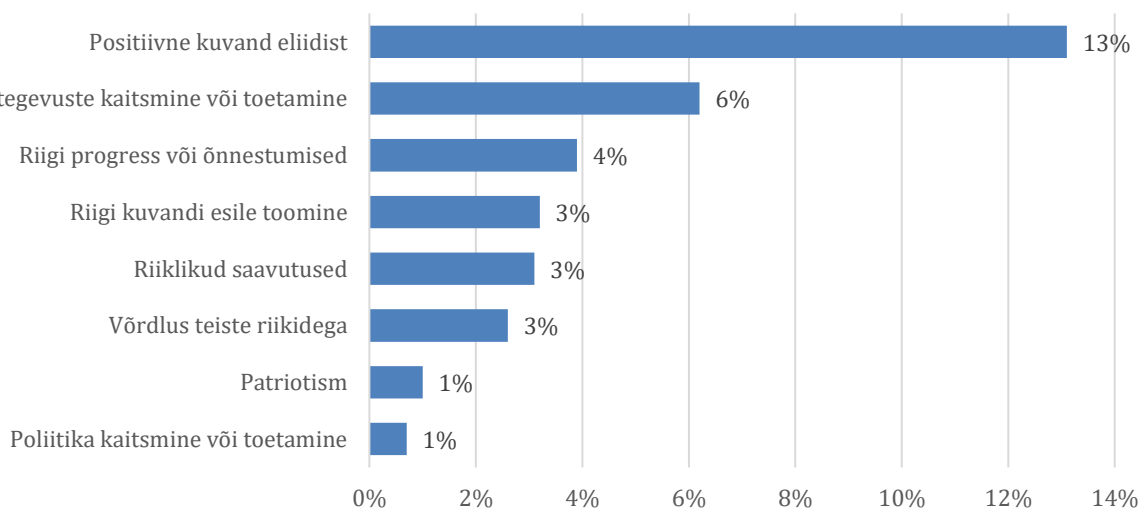

Joonis 3. Valvekoera rolli esinemine uudistekstides rolli ilmingute kaupa.

Võimusuhte dimensioonis on eesti uudistekstid sagedasti võimukriitilised. Ajakirjanikud võtavad tihti teemaks juriidilised protsessid, kuid lasevad võimulolijaid ja eliiti kritiseerida pigem allikatel kui teevad seda ise.

3.1.3 Lojaalse vahendaja roll esinemine uudistekstides

Lojaalse vahendaja roll esines analüüsitavates uudislugudes kõige vähem. Lojaalse vahendaja roll esines 21% uudistekstides. Lojaalse vahendaja roll esineb kahte moodi. Üks pool on võimulolijaid toetav, teine oma rahvusriiki toetav. Tulemustes selgub, et mõlemad pooled on esindatud. Küll aga esines rohkem võimulolijate ja nende tegevuste toetamist kui oma rahvusriigi toetamist. Näiteks tunnused positiivne kuvand eliidist ja eliidi tegevuste kaitsmine või toetamine esinesid vastavalt 13% ja 6%. Positiivne kuvand eliidist esineb uudisloos näiteks siis, kui ajakirjanik kirjeldab positiivsete omadussõnadega mõne sportlase tegemisi, või näiteks siis, kui ajakirjanik toob esile sotsiaalministri kiiret taipu. Siiski võimulolijaid toetav tunnus poliitika kaitsmine või toetamine esines ainult 1% uudistekstides. See tähendab, et võimulolijaid toodi küll mingil määral positiivselt esile, kuid nende tegevusi toetati vähe ning poliitikat pea üldse mitte. Lojaalse vahendaja roll oli pigem esindatud lugudes ühe tunnusega (13% uudislugudes) kui mitmega (8% uudislugudes). See näitab, et kui esines positiivne kuvand eliidist, siis sellega koos pigem ei kaasnenu patriotismi või poliitika kaitsmise või toetamise tunnuseid. Ehk niigi harva esineva rolli puhul esines pigem üks seda rolli kirjeldav tunnus.

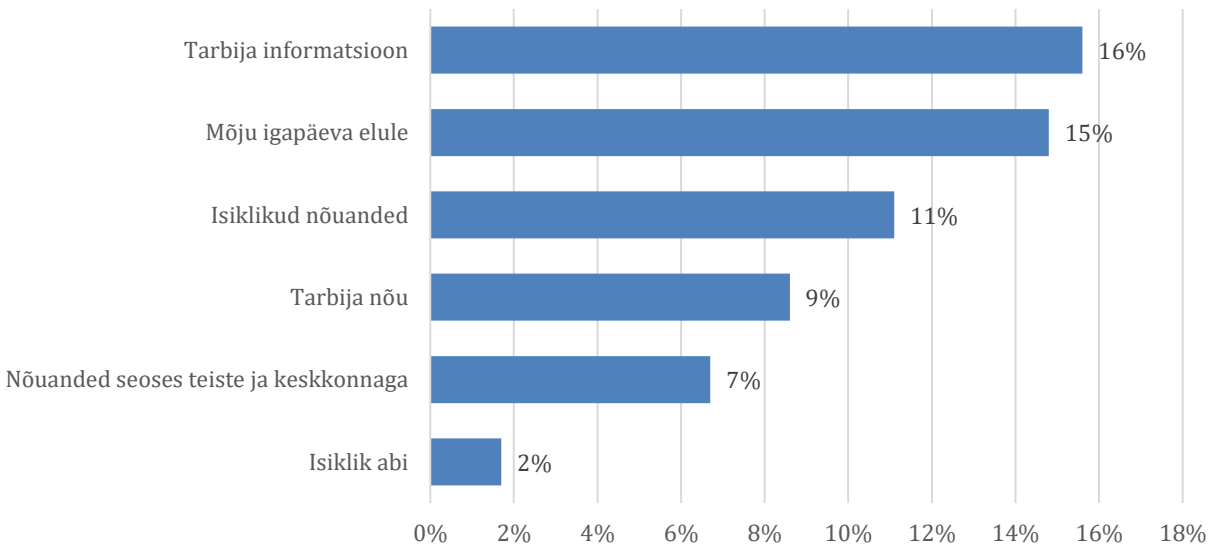

Joonis 4. Lojaalse vahendaja rolli esinemine uudistekstides rolli ilmingute kaupa.

Eesti uudistekstid on võimusuhte dimensioonis pigem võimukriitilised, mis ilmnes ka valvekoera rolli sagedases esinemises. Valvekoera rolli vastandrollis ehk lojaalse vahendaja rollis on eesti uudised pigem võimust distantseeruvad.

3.1.4 Teenindaja rolli esinemine uudistekstides

Teenindaja roll esines auditooriumi lähenemise dimensioonist uudistekstides kõige vähem (21%). Teenindaja rolli esindab enim tarbija informatsiooni tunnus (16%). See esineb lugudes, kus lugejat informeeritakse viimaste trendide, muutuste või teenuste osas turul. Näiteks tuli välja uus nutitelefon ning ajakirjanik kirjutab sellest uudisloos. Isiklikku abi pakkusid ajakirjanikud lugejatele vähesel määral (2%). Isiklik abi väljendub uudislugudes siis, kui ajakirjanik esitab üleskutse kedagi aidata, nagu näiteks haigele lapsele raha kogumine.

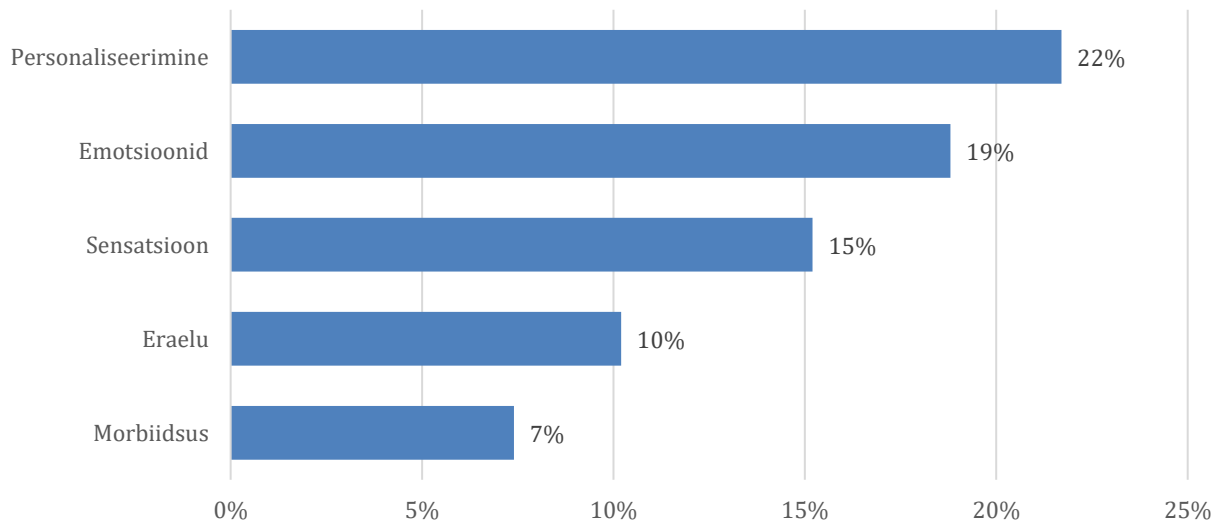

Joonis 5. Teenindaja rolli esinemine uudistekstides rolli ilmingute kaupa.

Eesti uudistekstid teenindaja rollis esinevad auditooriumi lähenemise dimensioonis veidi rohkem kodanikkonna ajakirjaniku rollist. Pea igas kolmandas uudisloos on teenindaja rolli tunnus esindatud.

3.1.5 Infomeelelahutuse rolli esinemine uudistekstides

Infomeelelahutuse roll on eesti uudislugudes järjekorras kolmas enim esindatud roll. Joonisel 6 on näha, et rolli kõik tunnused on üsna palju esindatud. Enim esindatud ilmingud personaliseerimine ja emotsioonid, vastavalt 22% ja 19%, kirjeldavad loo tegelaste tausta ja olemust luues nii auditooriumile olustikku. Personaliseerimine väljendub siis, kui uudislugu annab infot subjekti intellektuaalse, füüsilise või sotsiaalse karakteri kohta või personaalset taustainfot näiteks selle kohta, kus inimene töötas, õppis, tema suhte staatusest jne. Infomeelelahutuse roll väljendub ka selles, et uudistekstides on rohkem sellist informatsiooni, mis lahutab auditooriumi meelt. Kõige vähem esinenud ilming morbiidsus (7%) väljendub uudislugudes siis, kui loos on eriti detailselt esile toodud vägivalda ja kuritegevust. Kodeerimisjuhendis on morbiidsuse juures ka eraldi mäрге, et see ilming erineb väga palju kultuuriti. Uudislugudes esines üks rolli ilming 19% lugudest ning mitmel korral samuti 19% lugudest. See tähendab, et roll esines uudistekstides sama palju ühe tunnusega kui ka mitme tunnusega.

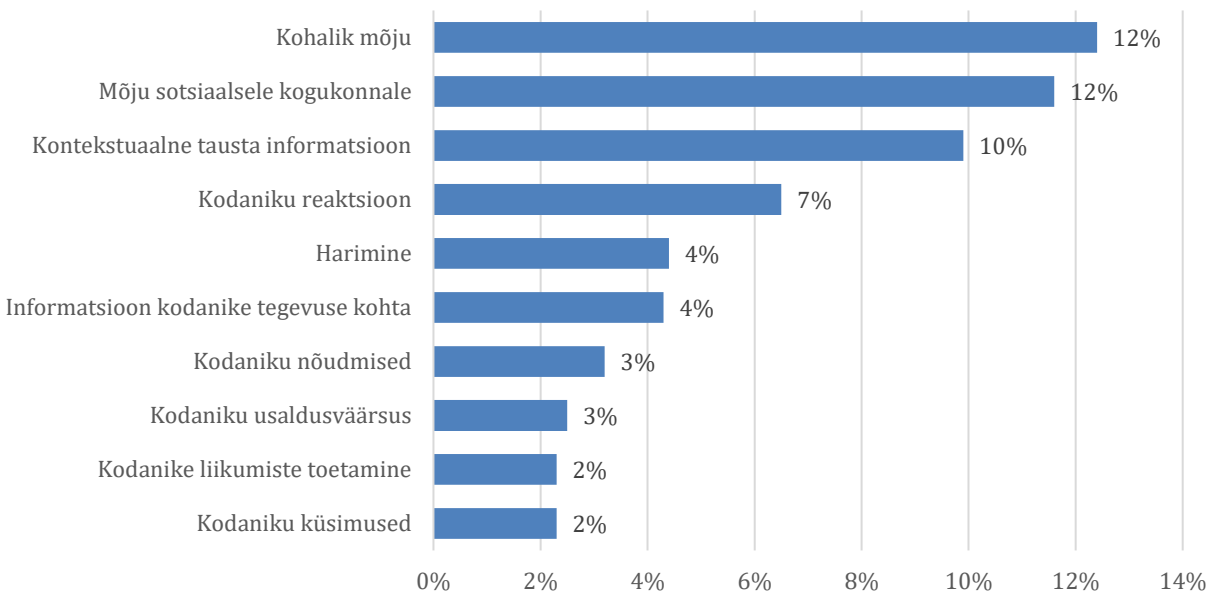

Joonis 6. Infomeelelahutuse rolli esinemine uudistekstides rolli ilmingute kaupa.

Auditooriumikeskse lähenemise dimensioonis on infomeelelahutuse roll esindatud kõige sagedamini. Eesti uudistes võtavad ajakirjanikud seega auditooriumi rohkem vaatlejana kui tarbija või kodanikena.

3.1.6 Kodanikkonna ajakirjanduse rolli esinemine uudistekstides

Kodanikkonna ajakirjanduse roll tuli uudistekstides välja kõige rohkem läbi kohaliku mõju ilmingu (12%). See väljendub siis, kui uudisloos mainitakse või kirjeldatakse poliitiliste otsuste mõju kohalikule piirkonnale. Nagu näiteks mõju linnadele, küladele, alevikele jne. Samuti oli rohkem lugudes esindatud ilmingud mõju sotsiaalsetele kogukondadele (12%) ja kontekstuaalne taust (10%). Kodanike reaktsioone ja nõudmisi sisaldas vähe lugusid, vastavalt 7% ja 3%. Kodanike küsimused on ajakirjanikud välja toonud 2% lugudes. Kodanikkonna ajakirjanduse rolli üks ilming esines 14% uudislugudest ning mitu ilmingut samamoodi 14% lugudest.

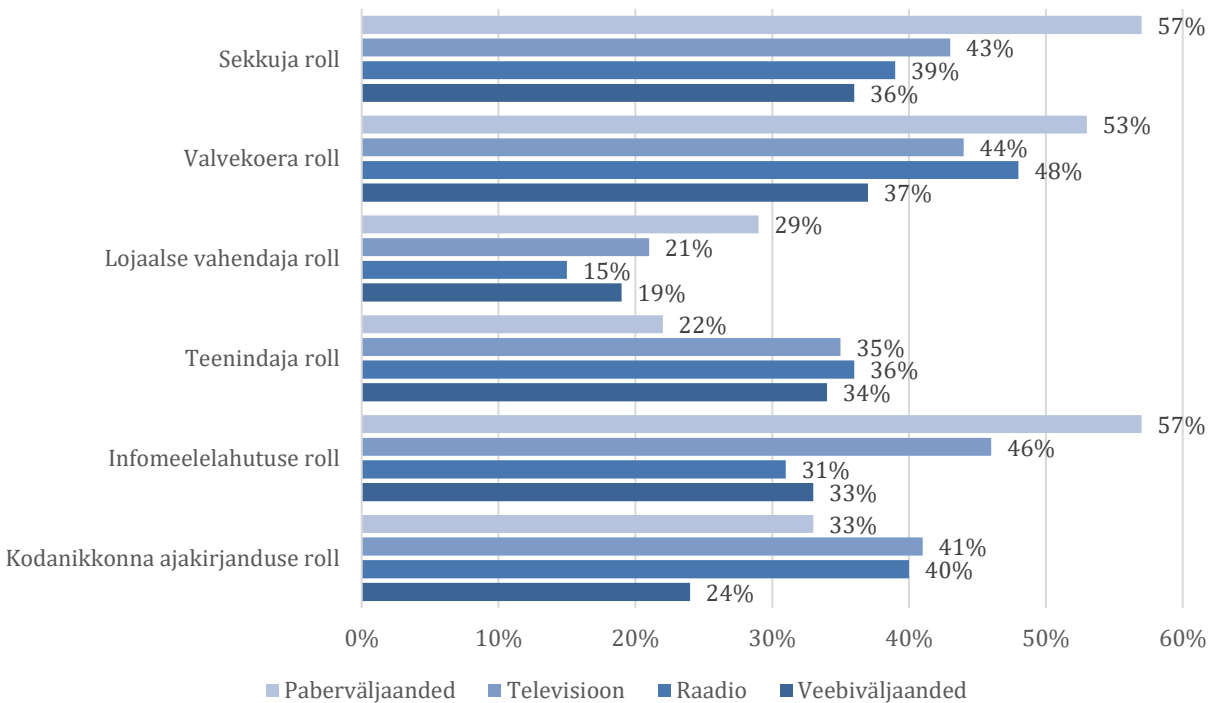

Joonis 7. Kodanikkonna ajakirjanduse rolli esinemine uudistekstides.

Kuna üldises valimis esineb kodanikkonna ajakirjanduse roll kõige vähem auditooriumikeskse lähenemise dimensioonis, siis üldiselt vaadatakse ka auditooriumi kõige vähem kodanikena. Tavalise inimese arvamust, küsimusi, nõudmisi ja reaktsioone esineb eesti uudistekstides vähe. Pigem väljendub kodanikkonna ajakirjanduse roll tunnustega, mis on laiemalt kodanikkonnaga seotud.

3.2 Ajakirjanike rollide esinemine platvormiti

Siin alapeatükis toon välja ajakirjanike rollide esinemist ja platvorme puudutavad tulemused. Järgneval joonisel (joonis 8) on välja toodud ajakirjanike rollide esinemine platvormide lõikes. Koondtabelist on näha, et mitmete rollide esinemise osakaal on erineb platvormiti.

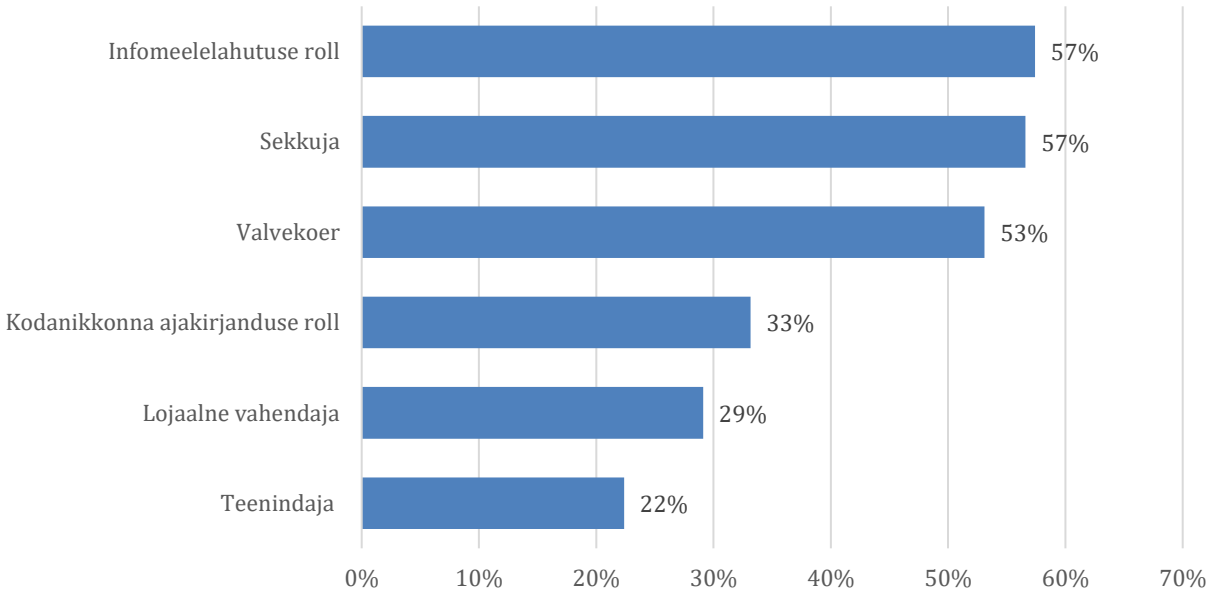

Joonis 8. Ajakirjanike rollide esinemine platvormide kaupa.

Järgnevides peatükkides toon välja ajakirjanike rollide esinemise tulemused platvormiti.

3.2.1 Ajakirjanike rollide esinemine paberväljaannetes

Ajalehtedest on valimis kokku 371 uudislugu. Rollide esinemisega kõigi väljaannete üleselt võrreldes paberlehtedega on märgata mitmeid erinevusi (joonis 9). Sekkuja, valvekoera ja infomeelelahutuse rollide osakaal on paberväljaannete uudistekstides üle poole. Paberväljaannetes domineerivad infomeelelahutuse ja sekkuja rollid (mõlemad 57%). Kõige vähem esines teenindaja rolli ilminguid (22%).

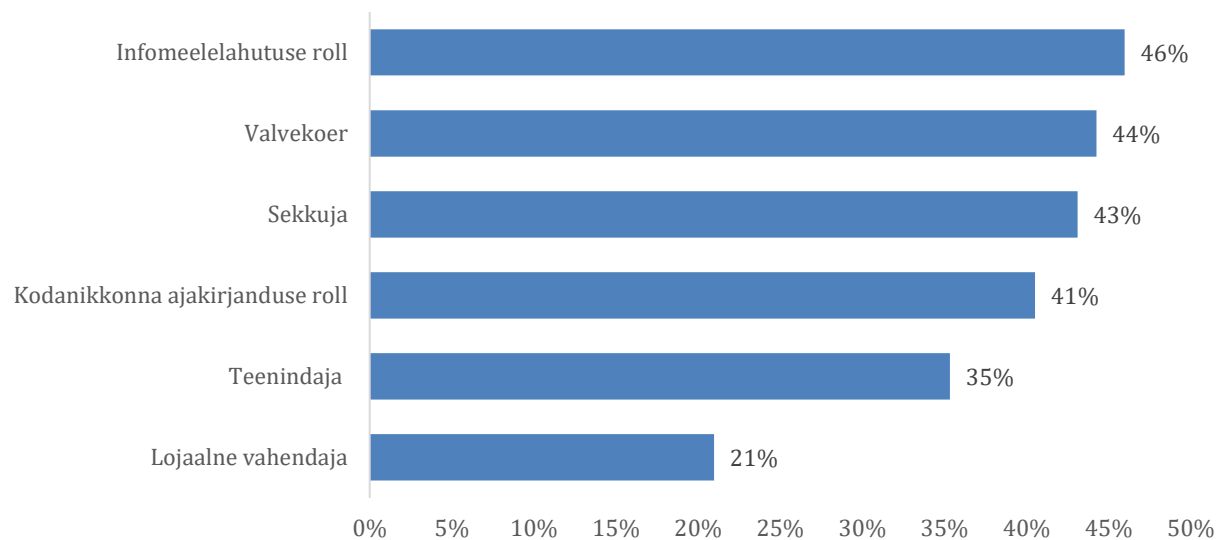
Joonis 9. Ajakirjanike rollide esinemine paberväljaannetes rolliilmingute kaupa.

Infomeelelahutuse rolli tunnus personaliseerimine esines paberväljannete uudistekstides 41%. Veerandis (25%) paberi lugudes tuli esile sensatsiooni ja 30% lugudes emotsioone. Infomeelelahutuse rolli suur osakaal on paljuski tingitud sellest, et paberväljaandes Õhtuleht esines see roll 68% lugudes. Teistes paberlehtedes ehk Eesti Päevalehes ja Postimehes esines infomeelelahutuse roll vastavalt 53% ja 49%. Paberväljaannetes nähakse auditooriumi seega rohkem vaatlejana ning palju vähem tarbijana. Märkimisväärne on see, et lojaalse vahendaja roll on teistel platvormidel kõige vähem esinenud roll, kuid paberväljannetes on see roll palju rohkem esindatud (29%). Paberlehtedes on seega olukord, kus võimusuhte dimensioonis on lojaalse vahendaja rollis eesti uudised rohkem võimusuhetele lähemal. Lojaalse vahendaja rolli ilming positiivne kuvand eliidist esines 21% paberväljannete lugudes. Kusjuures 14% sellest oli positiivne kuvand kultuurieliidist. Tunnus eliidi tegevuste kaitsmine või toetamine esines 9% uudistekstides, millest 4% toetas või kaitses ajakirjanik kultuurieliidi tegevusi. Seega saab öelda, et paberväljannetes on eesti uudised rohkem kultuurieliiti toetavad kui poliitikutest võimulolijaid.

3.2.2 Ajakirjanike rollide esinemine televisioonis

Televisiooni uudistest on valimis kokku 348 uudisteksti. Televisioonis on võrreldes üldise valimiga palju suurem osakaal kodanikkonna ajakirjanduse rollil (41%) ning infomeelelahutuse

rollil (46%). Kodanikkonna ajakirjanduse roll väljendub televisiooni uudislugudes kõige enam tunnustega mõju sotsiaalsetele kogukondadele (20%) ja kohalik mõju (20%). Mõju sotsiaalsete kogukondadele väljendub lugudes siis, kui mainitakse või kirjeldatakse poliitiliste otsuste mõju sotsiaalsetele kogukondadele. Sotsiaalse kogukonna all mõeldakse ühiskonna gruppe, mis moodustavad näiteks sotsiaalse positsiooni, seksuaalsuse, identiteeti või rassi ja rahvuse alusel. Kuigi auditooriumikeskse lähenemise dimensioonis on kõige suurem osakaal infomeelelahutuse rollil, nähakse televisiooni uudistes auditooriumi rohkem ka kodanikena ning klientidena. Ehk siis televisiooni uudistes on auditooriumikeskne lähenemine üldiselt suurema osakaaluga.

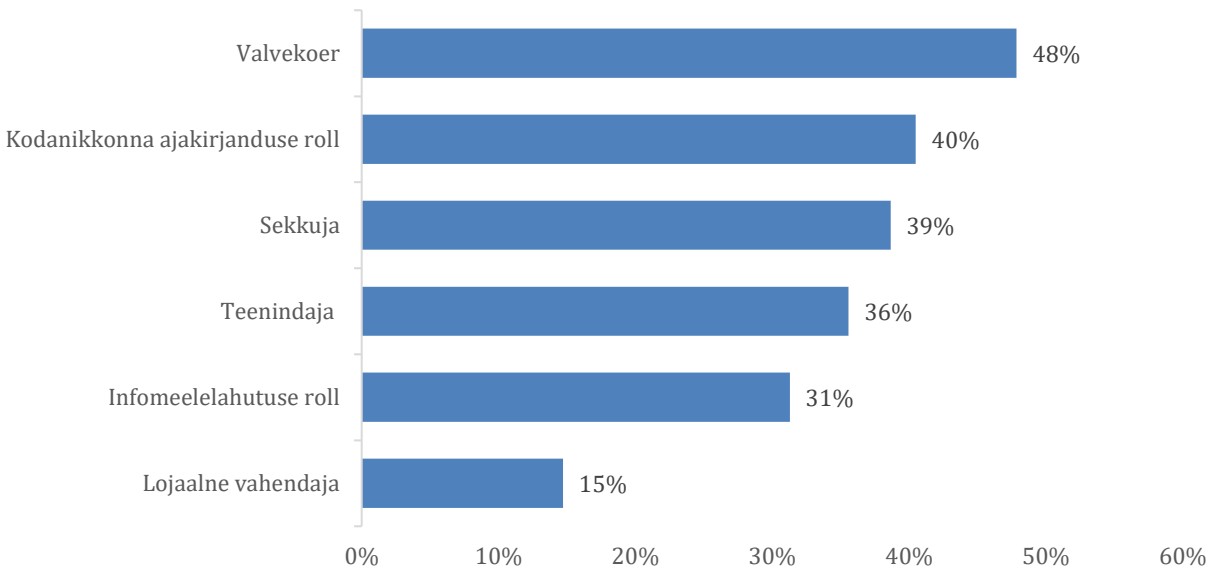

Joonis 10. Ajakirjanike rollide esinemine televisioonis rolliilmingute kaupa.

Infomeelelahutuse rolli osakaalu hoiab televisioonis kõrgel Kanal 2 uudistesaadete „Reporter“, kus esines roll 68% uudislugudes. Erakanali TV3 uudistesaadetes „Seitsmesed“ esines infomeelelahutuse roll 45% uudistekstides ning avalik-õigusliku telekanali ETV uudistesaadetes „Aktuaalne kaamera“ 35%. Kodanikkonna ajakirjanduse roll esines kõige rohkem aga „Aktuaalses kaameras“ (43%). See näitab, et uudistesaadetes „Reporter“ peetakse silmas eelkõige auditooriumi rahulolu ja emotsioone ning nähakse auditooriumi ennekõike vaatlejatenä. „Aktuaalses kaameras“ aga on auditooriumikeskse lähenemise dimensiooni ilmingud võrdsemalt esindatud ning lähenetakse auditooriumile laiemalt.

3.2.3 Ajakirjanike rollide esinemine raadios

Raadio uudistest on valimis kokku 163 uudislugu. Nii nagu üldises valimis on ka raadios enim esinenud roll valvekoer (48%). Kodanikkonna ajakirjanduse rolli esines raadios sama palju kui televisioonis ehk 41% lugudest. Kodanikkonna ajakirjanduse roll väljendus eelkõige lugudes, kus oli välja toodud kohalik mõju (18%), kontekstuaalne taustainformatsioon (17%) ja mõju sotsiaalsetele kogukondadele (15%). Võrreldes väljaannete ülese rollide esinemisega on infomeelelahutuse roll raadios märgatavalt väiksema osakaaluga (31%). Auditooriumikeskse lähenemise dimensioonis peetakse raadios auditooriumina silmas seega eelkõige kodanikke. Raadio uudislugudes on võrreldes teiste platvormidega ja üldise valimiga lojaalse vahendaja roll kõige väiksem (15%). Raadios ei tulnud kordagi teemaks sotsiaalsed probleemid ega religioon ja kirik. Kuna raadios ei käsitletud neid teemasid, siis ei saanud olla esindatud ka nende sotsiaalsete gruppide esindamisega seotud rolliilminguid.

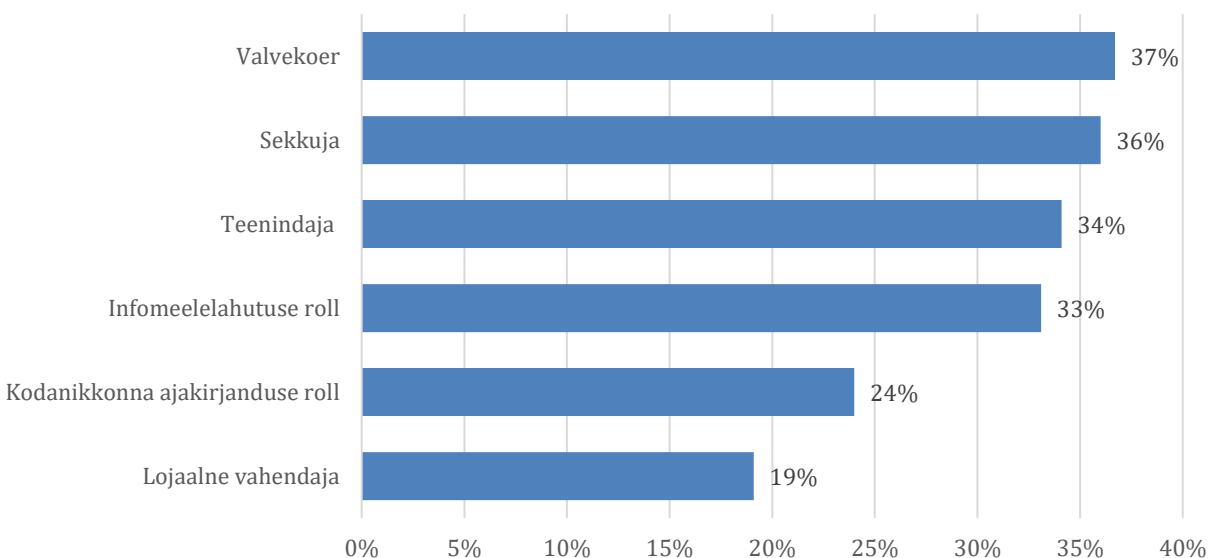
Joonis 11. Ajakirjanike rollide osakaal raadios rolliilmingute kaupa.

Raadio uudistekstides on võimusuhte dimensioonis näha suurt erinevust vastanduvate rollide valvekoera ja lojaalse vahendaja vahel. Raadios tuli valvekoera roll esile enim ilminguga informatsioon juriidiliste- või haldusprotsesside kohta (35%). Samuti esines rohkem seda, et ajakirjanik lasi allikatel kritiseerida või kahelda võimulolijates ja eliidis ning ise tegi seda vähe.

Lojaalse vahendaja rolli väike osakaal raadios näitab seda, et raadios on võimuhete dimensioonis eesti uudised võimukriitilised ning lojaalse vahendaja rollis võimust distantseeruvad.

3.2.4 Ajakirjanike rollide esinemine veebiväljaannetes

Veebiväljaannetest on valimis kokku 1527 uudisteksti. Joonisel 12 on välja toodud ajakirjanike rollide esinemine veebiväljaannetes rollilimingute esinemise sageduse kaupa. On näha, et veebiväljaannetes esines kõige enam valvekoera roll. Paljude rollide osakaal võrreldes väljaannete ülese esinemisega on märgatavalt väiksem, välja arvatud teenindaja ja kodanikkonna ajakirjanduse rollid.

Joonis 12. Ajakirjanike rollide osakaal veebiväljaannetes rolliilmingute kaupa.

Veebiväljaannetes on võimuhete dimensiooni rollide valvekoer ja lojaalne vahendaja osakaalud võrreldes väljaannete ülese esinemisega väiksemad. Lojaalse vahendaja rollis on veebiväljaannetes ajakirjanikud veel rohkem võimust distantseerunud. Auditoriumikeskse lähenemise dimensioonis on enim esindatud teenindaja roll ning vähem on esindatud infomeelelahutuse roll. See tähendab, et veebiväljaannetes vaatavad eesti uudistes ajakirjanikud auditoriumi rohkem kliendina. Veebiväljaannetes on rohkem selliseid lugusid, mis on tarbijale mõeldud. Kuna veebiväljaannete osakaal on valimis niivõrd suur, siis väga suuri erinevusi võrreldes väljaannete üleste tulemustega ei ole.

4. JÄRELDUSED JA DISKUSSIOON

Siin peatükis avan uuringutulemusi. Bakalaureusetöö eesmärk oli anda ülevaade ajakirjanike ametialaste rollide esinemisest eesti uudistekstides. Selleks püstitasin kaks uurimisküsimust, millele siin peatükis vastan. Lisaks diskuteerin tulemuste üle, võttes appi teooria peatükis välja toodud kontseptsioone ja ülevaateid ajakirjanike rollide käsitustest.

Millised ajakirjanike rollid ja millisel viisil esinevad eesti uudistekstides?

Eesti uudistekstides esineb kõige rohkem valvekoera rolli (41% uudistekstides). Valvekoera rolli tunnuste esinemisest selgub see, et ajakirjanik laseb võimalolijate vastu olla kriitiline, neid kahtlustada või nende tegemisi paljastada pigem oma allikatel, kui teeb seda ise. See näitab, et eesti uudistes saraneb valvekoera roll paljuski Hanitzschi (2011) eemaldunud valvekoera mudelile. Hanitzschi (2011) järgi kirjutab eemaldunud valvekoer palju riigist ja eliidist, kuid sekkub ise vähe. Peamiselt esines valvekoera rolli tunnusega informatsioon juriidiliste- ja haldusprotsesside kohta. See näitab, et eesti uudistes kajastabki ajakirjanik palju riigiparaadi toimimist ja võimalolijate tegemist, hoides sealjuures ise distantsi ning laseb sekkuda rohkem allikatel.

Tähtis on mainida, et uuriva ajakirjanduse tunnuse väga vähene esinemine uudistekstides on eelkõige tingitud sellest, et valimist puudusid sellised kanalid, kus uurivat ajakirjandust muidu tehakse. Nagu näiteks uuriva ajakirjanduse telesaade „Pealtnägija“ ja nädalaleht Eesti Ekspress, mis ei ole kumbki uudistekanal. Eesti ajakirjandusruumi eripära on see, et uuriv ajakirjandus on pigem publitsistikas kui uudisväljaannetes, mistõttu uuriv ajakirjandus nii vähe tulemustes ka esines.

Harro Loiti ja Lauki (2016) uuringus väitsid Eesti ajakirjanikud, et nad ei poolda riigi poliitikat ega ole nõus olema nende vahendajad. Sellega võib siinse uuringu tulemusi analüüsides nõusse jääda. Võimuhete dimensiooni alla kuuluvad valvekoera roll ja lojaalse vahendaja roll on vastanduvad rollid. Nende rollide esinemine, vastavalt 41% ja 21%, näitab seda, et eesti uudistes on ajakirjanikud rohkem võimalolijate suhtes kriitilised ning kahtlustavad. Eesti ajakirjanikud seega kajastavad uudiseid pigem kriitiliselt võimalolijate suhtes, kui neid ja rahvusriiki pooldavalt.

Lojaalse vahendaja rollis on eesti ajakirjanikud võimust rohkem distantseerunud, valvekoera rollis aga võimule lähemal.

Samas ei tähenda see, et kui valvekoera rollis sekkuvad ajakirjanikud uudisteksti vähem, siis ajakirjanik üldse eesti uudistekstides oma kohaloluga ei sekku. Sekkuja roll kuulub ajakirjanduse kohalolu dimensiooni alla ning see oli teine kõige sagedamini esinev roll (40% uudistekstides). Sekkuja rolli esines peamiselt tunnustega ajakirjaniku tõlgendus (28%) ja hinnangulised omadussõnad (23%). Tõlgendamine ei tähenda seda, et ajakirjanik avaldab oma arvamust uudises, vaid seda, et ta seletab mingite faktide tähendusi ning teeb mingid arvud auditooriumile lihtsasti arusaadavaks ning selgeks. Samas on tõlgendamine subjektiivne ning ajakirjaniku tõlgendus ei pruugi olla alati õige.

Tunnus hinnangulised omadussõnad võib käia nii inimeste kui asjade kohta. Uudistekstides selliste omadussõnade kaasamine mõjutab auditooriumi ning näitab ka seda, kuidas ajakirjanik kedagi või midagi näeb. Tunnust ajakirjaniku arvamus esines 13% uudistekstides. See tähendab, et 13% uudistes on ajakirjanik oma arvamust esitanud uudistes faktidena. See osakaal ei ole väga suur.

Sissejuhatuses toodud näide, kus ajakirjanik ja õppejõud Priit Pullerits väitis, et ajakirjanike isiklikud arvamused ja hoiakud kumavad uudises läbi, saab mõnes osas kinnitust. Ajakirjanike arvamused on tõesti uudistes esindatud, kuid 13% arvamuste osakaal näitab pigem seda, et ajakirjanikud 87% uudistes hoiavad ajakirjanikud fakte ja arvamusi lahus. Seega võib väita, et pigem esineb ajakirjaniku arvamus uudistes harva. Küll on ajakirjaniku tõlgendused need, mis võivad jätta mulje, et ajakirjanik esitab oma arvamust, sest ajakirjaniku kohalolu on nii uudises rohkem näha. See, et 40% uudistes on ajakirjanik sekkunud uudisesse, võib jätta mulje, et ajakirjanik ei ole objektiivne ning neutraalne, sest tema kohalolu on uudises rohkem paista.

Kui võrrelda eesti uudistekstides sekkuja rolli esinemist Hispaaniaga, kus on küll teistsugune meediasüsteem, on eesti uudistekstides sekkumist palju rohkem. Hispaanis on Hallini ja Mancini (2011) meediasüsteemide mudeli järgi polariseerunud pluralistlik mudel, kus on poliitilisele eliidile suunitletud käsitlus ning kohati esineb ka riiklikku sekkumist kajastustesse. Eesti kuulub sama mudeli järgi demokraatlik-korporatistlikku mudeelisse, mida iseloomustab liberaalne

meediaturg, tugev traditsiooniline professionaalsus ja vähene riiklik sekkumine. Hispaanias domineerib neutraalse levitaja roll, mis on ajakirjanduse kohalolu dimensioonis sekkuja vastand roll. Eestis esineb sekkuja rolli aga poole rohkem kui Hispaanias. See tähendab seda, et mida vabam ajakirjandus on riigis ning vähem riiklikku sekkumist, seda rohkem esineb ka sekkuja rolli.

Auditooriumikeskse lähenemise dimensiooni kolmest rollist esines kõige rohkem infomeelelahutuse rolli (39%). Teenindaja rolli esines 33% uudistekstides ja kodanikkonna ajakirjanduse rolli 29% uudistekstides. See tähendab, et eesti uudistes näevad ajakirjanikud auditooriumi kõige rohkem vaatlejana, kelle rahulolu tuleb üleval hoida meelelahutuse ja põnevusega. Infomeelelahutuse roll on ka omaette võte, et auditooriumi huvitatuna hoida. Infomeelelahutuse üks eesmärke on jõuda ka võimalikult erinevate auditooriumideni, ka nendeni, kellele elitaarne ja keerulisem kõvade teemade käsitus muidu käiks üle jõu. Kuigi rolli osakaal on üldiselt üsna kõrge, kasutavad seda rolli mõned väljaanded rohkem. Näiteks Õhtuleht ja Kanal 2 uudistesaaade „Reporter“ on valimis infomeelelahutuse rolli lipulaevad. Nende väljaannete sihtrühm ongi n-ö tavaline inimene ehk mistahes sotsiaalmajandusliku taustaga ja vastuvõtuvõimega inimene.

Teised auditooriumikeskse lähenemise dimensiooni rollid on samuti üsna palju esindatud. Kodanikkonna ajakirjanduse rolli tunnuseid esines siiski kõige vähem. Analüüs näitab, et kodanike häält kajastatakse vähe ning kuivõrd selliseid allikaid on vähe, võib järeldada, et need tekstid pakuvad ka vähem suhestumist kodanikest allikatega. Ehk uudistes kaasatakse kodanike häält vähem ning uudiseid ei tehta just kodanikke ja kodanikkonda silmas pidades.

Eelkõige esines teenindaja rolli tunnustega tarbija informatsioon ja mõju igapäeva elule. Tarbija informatsioon väljendub peamiselt uudislugudes, mis tutvustavad mingit toodet või teenust. Tarbija ja teenindaja suhe on seega uudistes üsna suur. Kahjuks ei ole võrrelda ühegi uuringuga, kuid arvan, et veebiväljaannete osakaal meie uudisruumis on sellisel tarbija ja teenindaja suhtel palju rolli mänginud. Uudise vormis esitatakse veebis tihti toodete ja teenuste tutvustusi.

Kuidas erineb ajakirjanike rollide esinemine platvormiti?

Paberväljaannetes domineerivad sekkuja, infomeelelahutuse ja valvekoera rollid. Märkimisväärne on see, et teistes platvormides pole nii suurt rollide osakaalu, kui seda on paberväljaannetes. Üle pooltes paberväljaannete uudistekstides leidis sekkuja, infomeelelahutuse ja valvekoera rollide tunnuseid. Seega on paberväljaannete uudistekstides ajakirjanikud mitme rolli kaudu väga palju esil. Paberväljaannetes oli infomeelelahutuse rolli osakaal nii suur, kuna väljaandes Õhtuleht esines selle rolli tunnuseid väga palju.

Paberväljaannetes on aga teenindaja roll palju väiksema osakaaluga esindatud. Järelikult mõtleb ajakirjanik paberväljaannete uudistes auditooriumist väga vähe kui tarbijast. Teistes platvormides on teenindaja roll palju suurema osakaaluga. Poola ajakirjanike rollitäitmise uuringust (Stępińska jt, 2016) selgus see, et väljaande Nasz Dziennikis kirjutati palju valitsusevastaseid artikleid, tänu millele oli Poolas suur valvekoera rolli osakaal. Siin töös analüüsitud paberväljaannetes selgub sarnane olukord. Infomeelelahutuse rolli suur osakaal on tingitud Õhtulehe väljaandes esinenud rolli tunnuste suure esinemise tõttu. Samas rolli suurt osakaalu ei tõmmanud maha ka teiste väljaannete infomeelelahutuse rolli osakaal, kus esines roll umbes pooltes lugudes. Siiski, nii nagu Poolas, mõjutab ka Eestis ühe väljaande suurem rolli osakaal kogu statistikat. Kui valimisse oleks mahtunud rohkem paberväljaannete lugusid, siis oleks ka olukord tõenäoliselt teistsugune.

Veebiväljaannete uudistekstide suur osakaal näitab seda, et eesti uudised on vägagi veebipõhised. Sellest tulenevalt mõjutab platvorm palju seda, millised ajakirjanduslikud rollid esinevad. Näiteks kui eesti uudistes domineeriksid paberväljaanded, siis näeksime platvormide ülestes tulemustes seda, et auditooriumi vaadatakse veelgi rohkem vaatlejana ning teenindaja rolli tähtsus oleks veelgi väiksem. Ehk siis platvormi eripärad ning väljaannete stiil ning peamised teemad mõjutavad palju seda, kuidas ajakirjanduslikud rollid esinevad. Kui raadiolugude osakaal oleks eesti uudistes suurem, siis lojaalse vahendaja roll oleks veelgi väiksem. Kuna eesti uudised on veebikesksed, siis olgugi, et televisioonis ja raadios esineb kodanikkonna ajakirjanduse rolli tunnuseid tihedamini, on selle rolli osakaal ikkagi madalam kui teised auditooriumikeskse lähenemise dimensiooni rollid. Seega veebiuudistes esinevad ajakirjanduslikud rollid ja tunnused on eesti puhul tähtsaimad.

Kuna töö eesmärk oli anda ülevaade ajakirjanduslike rollide esinemisest eesti uudistekstides, siis siit edasi on palju uurimisvõimalusi. Kuna ka teised JRP uurimisrühma tudengid teevad oma lõputöid samal andmestikul, siis mitmed uurimisvõimalused on juba kasutust leidnud. Ajakirjanduslikku rollitäitmise uurimiseks edaspidi saab kasutada nii minu tööd kui ka Anett Peeli bakalaureusetööd, mis ankeetküsitluse põhjal uuris seda, kuidas ajakirjanikud näevad, mis ajakirjanduslikes rollides nad ise on. JRP uuringu eesmärk ongi uurida, kuidas ajakirjanduslikud rollid materialiseeruvad uudistekstides ning uurida ka vahet uudistekstide ja ajakirjanike endi nägemusel. Samuti saab andmestikuga uurida veel süvitsi väljaande põhiselt ajakirjanduslikke rolle. Veel saab uurida lähemalt auditooriumikeskse lähenemise dimensiooni alla kuuluvaid rolle. Edasisi uurimisvõimalusi on väga palju.

KOKKUVÕTE

Siinse bakalaureusetöö eesmärk oli anda ülevaade ajakirjanike rollide esinemisest uudistekstides. Teooria peatükis andsin ülevaate teoreetilistest lähenemistest ja empiirilistest uuringutest, mis käsitlevad ajakirjanduse rolle ja funktsioone, ajakirjanike ametialaseid rolle ning ajakirjanike ametialaste rollide uurimist erinevatest riikides. Tuntud ajakirjandusuurijate kaudu kirjeldasin, mis on ajakirjanduse ideaalid, rollid ja funktsioonid. Andsin ka ülevaate ametialastest ajakirjanike rolli uuringutest ja käsitlustest. Meetodi ja valimi peatükis tõin välja, et ajakirjanduslike rollide uurimiseks osalesin JRP uuringus, kus koos uurimisrühmaga analüüsisime uudistekste. Kokku analüüsisime 2409 uudisteksti üleriigilistest meediaplatvormidest. Samuti andsin ülevaate sellest, milliseid ajakirjanduslikke rollitunnuseid uurisime.

Uuringu tulemustes selgub, et eesti uudistekstides esineb kõige rohkem valvekoera, sekkuja ja infomeelelahutuse rolle. Kõige vähem esineb lojaalse vahendaja rolli. Valvekoera ja lojaalse vahendaja rollid on vastanduvad, mis tähendab, et võimuhete dimensioonis on eesti uudistes ajakirjanikud võimulolijate suhtes rohkem kriitilised. Seda aga nii, et ajakirjanik ise on valvekoera rollis rohkem eemaldunud ja laseb oma allikatel võimulolijaid ja nende tegevust kritiseerida ja paljastada. Sekkuja rollis näitavad eesti uudistes ajakirjanikud oma kohalolu tõlgendamise ja hinnanguliste omadussõnadega. Auditoriumikeskse lähenemise dimensioonis on eesti uudistes ajakirjanik enim infomeelelahutuse rollis. Vähem aga kodanikkonna ajakirjanduse ja teenindaja rollis. Kuna kodanike häält kajastatakse vähe, siis eesti uudistes kujutavad ajakirjanikud auditoriumi rohkem kodaniku või tarbijana. Eesti uudistes esineb kõige rohkem veebiväljaannete uudiseid. See tähendab, et veebiväljaanded ja platvormi eripärad mõjutavad eesti uudiseid ja ajakirjanduslikke rolle teistest platvormidest rohkem.

Eestis pole varem ajakirjanduslikke rolle uudistekstides uuritud. JRP uurimisrühma tööd on esimesed, mis uurivad, kuidas ajakirjanduslik rollid uudistekstides esinevad. Siinne töö andis ülevaate, kuidas ajakirjanduslikud rollid ning millisel viisil eesti uudistekstides esinevad.

Tahan tänada oma töö juhendajaid Marju Himma-Kadakat ja Mai Beilmanni, tänu kellele said peale minu veel mitmed tudengid oma ülikoolitee seljatatud.

SUMMARY

„Journalistic Roles in Estonian News“

The purpose of this bachelor's thesis was to give an overview of journalistic roles in Estonian news. In the theory part I gave an overview of theoretical conceptions and empirical studies that address journalistic roles and functions, journalists' professional roles and studies about journalists' professional roles in different countries. To analyse journalistic roles I took part in the international Journalistic Role Performance (JRP) project. Together with the JRP Estonian team we analysed 2409 news stories.

The results indicate that the watchdog, interventionist and infotainment roles are most common in Estonian news stories. The loyal-facilitator role is the least common journalistic role in Estonian news stories. In the power relations domain Estonian news are critical of the elite, but journalists let their sources be the ones that do the criticizing and uncovering. The interventionist role in Estonian news is described by the common use of interpretation and adjectives. In the audience approach, the infotainment role was the most common, followed by the service and civic roles. Estonian news are mostly online which means that the online platform and its specificity influence Estonian news and journalistic roles more than other platforms.

The JRP project is the first one to study journalistic roles in Estonian news stories. This study gave an overview of how journalistic roles appear in Estonian news.

KASUTATUD KIRJANDUS

Cohen, B. C. (1963). *Press and foreign policy*. Princeton: University Press.

Donsbach, W. ja Patterson, T. (2004). Political news journalists: Partisanship, professionalism, and political roles. *Comparing political communication: Theories, cases and challenges*, 251-270.

Estonia. (i.a). Reporters Without Borders kodulehekül. Kasutatud 13.01.2021, <https://rsf.org/en/estonia>

Hallin, D. C. ja Mancini, P. (2011). *Comparing media systems beyond the Western world*. Cambridge: University Press.

Hanitzsch, T., Hanusch, F., Ramaprasad, J. ja De Beer, A. S. (2019). *Worlds of journalism: Journalistic cultures around the globe*. Columbia: University Press.

Hanitzsch, T. (2011). Populist Disseminators, Detached Watchdogs, Critical Change Agents and Opportunist Facilitators: Professional Milieus, the Journalistic Field and Autonomy in 18 Countries. *International Communication Gazette*, 73, 477–494.

Harro-Loit, H. ja E. Lauk (2016). *Journalists in Estonia. Country report*, Kasutatud 13.01.2021, <https://worldsofjournalism.org/country-reports/>

Hellmueller, L., Mellado, C., Blumell, L. ja Huemmer, J. (2016). The contextualization of the watchdog and civic journalistic roles: Reevaluating journalistic role performance in U.S. newspapers. *Palabra Clave*, 19(4), 1072-1100.

Hennoste, T. (2009). Mis on saand sest meediast? *Vikerkaar*, aprill. Kasutatud 22.10.2020, <https://www.vikerkaar.ee/archives/11850>

Humanes, M. L., Martínez-Nicolás, M. ja Saperas, E. (2013). Political journalism in Spain. Practices, roles and attitudes. *Estudios sobre el mensaje periodístico*, 19(2), 715-731.

Humanes, M. L. ja Roses, S. (2018). Journalistic Role Performance in the Spanish National Press. *The International Journal of Communication*, 12, 1032–1053.

Janowitz, M. (1975). Professional Models in Journalism: The Gatekeeper and the Advocate. *Journalism Quarterly*, 52, 618–626, 662.

Johnstone, J. W., Slawski, E. J. ja Bowman, W. W. (1972). The professional values of American newsmen. *Public Opinion Quarterly*, 36, 522-540.

Journalistic Role Performance uuringu kodulehekülg. (i.a). Kasutatud 13.01.2021, <https://www.journalisticperformance.org>

Kalmus, V. (2015). Standardiseeritud kontentanalüüs. *Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õppebaas*. Kasutatud 26.04.2021 <http://samm.ut.ee/kontentanalyyis>

Köcher, R. (1986). Bloodhounds or missionaries: Role definitions of German and British journalists. *European Journal of Communication*, 1(1), 43-64.

Kovach, B. ja Rosenstiel, T. (2014). *The Elements of Journalism, Revised and Updated 3rd Edition: What Newspeople Should Know and the Public Should Expect*. New York: Crown Publishers

Krjutškova, K. (2010). Lauristin: Eesti ajakirjandus on võimekas valvekoer. *Äripäev*, 19. november. Kasutatud 13.01.2021, <https://www.aripaev.ee/uudised/2010/11/19/lauristin-eesti-ajakirjandus-on-voimekas-valvekoer>

Kõuts, R. (2012). *Lühiülevaade Eesti meediasüsteemist ja -kasutusest*. Kasutatud 14.01.2021, <http://www.meediakoolitajad.edu.ee/luhiulevaade-eesti-meediasusteemist/>

McQuail, D. (2000). *Massikommunikatsiooni teooria*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

McQuail, D. (2013). *Journalism and society*. Sage Publication.

Mellado, C., Hellmueller, L. ja Donsbach, W. (Eds.). (2017). *Journalistic Role Performance: Concepts, Contexts and Methods*. New York: Routledge.

Mellado, C., Hellmueller, L., Márquez-Ramírez, M., Humanes, M. L., Sparks, C., Stepinska, A., Pasti, S. Schielicke, A-M. Tandoc, E. ja Wang, H. (2017). The hybridization of journalistic cultures: A comparative study of journalistic role performance. *Journal of Communication*, 67(6), 944-967.

Mellado, C., Humanes, M. L. ja Márquez-Ramírez, M. (2018). The influence of journalistic role performance on objective reporting: A comparative study of Chilean, Mexican, and Spanish news. *International Communication Gazette*, 80(3), 250–272.

Mellado, C. ja Van Dalen, A. (2014). Between rhetoric and practice: Explaining the gap between role conception and performance in journalism. *Journalism Studies*, 15(6), 859-878.

Mellado, C. (2015). Professional roles in news content: Six dimensions of journalistic role performance. *Journalism Studies*, 16(4), 596-614.

Pullerits: suurem osa ajakirjanikest on vasakule kaldu (2020). *Eesti Rahvusringhääling*, 29. aprill. Kasutatud 22.10.2020, <https://www.err.ee/1083428/pullerits-suurem-osa-ajakirjanikest-on-vasakule-kaldu>

Raemy, P., Beck, D. ja Hellmueller, L. (2019). Swiss journalists' role performance: The relationship between conceptualized, narrated, and practiced roles. *Journalism Studies*, 20(6), 765-782.

Rootalu, K. (2014a). Kirjeldav statistika. *Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õppebaas*. Kasutatud 14.01.2021, <http://samm.ut.ee/kirjeldav-statistika>

Rootalu, K. (2014b). Risttabelid ja seosekordajad. *Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õppebaas*. Kasutatud 13.01.2021, <http://samm.ut.ee/risttabelid-ja-seosekordajad>

Shoemaker, P. J. ja Vos, T. P. (2009). *Gatekeeping theory*. New York: Routledge.

Stępińska, A., Jurga-Wosik, E., Adamczewska, K., Secler, B. ja Narożna, D. (2016). Journalistic Role Performance in Poland. *SSP*, 2, 37-51.

Switzerland. (i.a). *Reporters Without Borders kodulehekülg*. Kasutatud 13.01.2021, <https://rsf.org/en/switzerland>

Tandoc Jr, E. C. ja Duffy, A. (2016). Keeping up with the audiences: Journalistic role expectations in Singapore. *International Journal of Communication*, 10, 21.

Vihalemm, P. (2006). Media use in Estonia: Trends and patterns. *Nordicom Review*, 27(1), 17-29.

Wahl-Jorgensen, K., ja Hanitzsch, T. (2009). *The handbook of journalism studies*. New York: Routledge.

Weaver, D. H. ja Wilhoit, G. C. (1986). *The American Journalist: A Portrait of U.S. News People and Their Work*. Bloomington: Indiana University Press.

Weaver, D. H., Willnat, L. ja Wilhoit, G. C. (2019). The American Journalist in the Digital Age: Another Look at U.S. News People. *Journalism & Mass Communication Quarterly*, 96(1), 101–130.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks.

Mina, Martin Johannes Teder,

1. Annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose „Ajakirjanike rollide esinemine eesti uudistekstides“, mille juhendajad on Marju Himma-Kadakas ja Mai Beilmann, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Martin Johannes Teder

24.05.2021